

MUSIKALEHT

V aastakäik

Laulja

Nr. 6/7—1928

Mõtteid tulevastest laulupidudest

T. Vettik

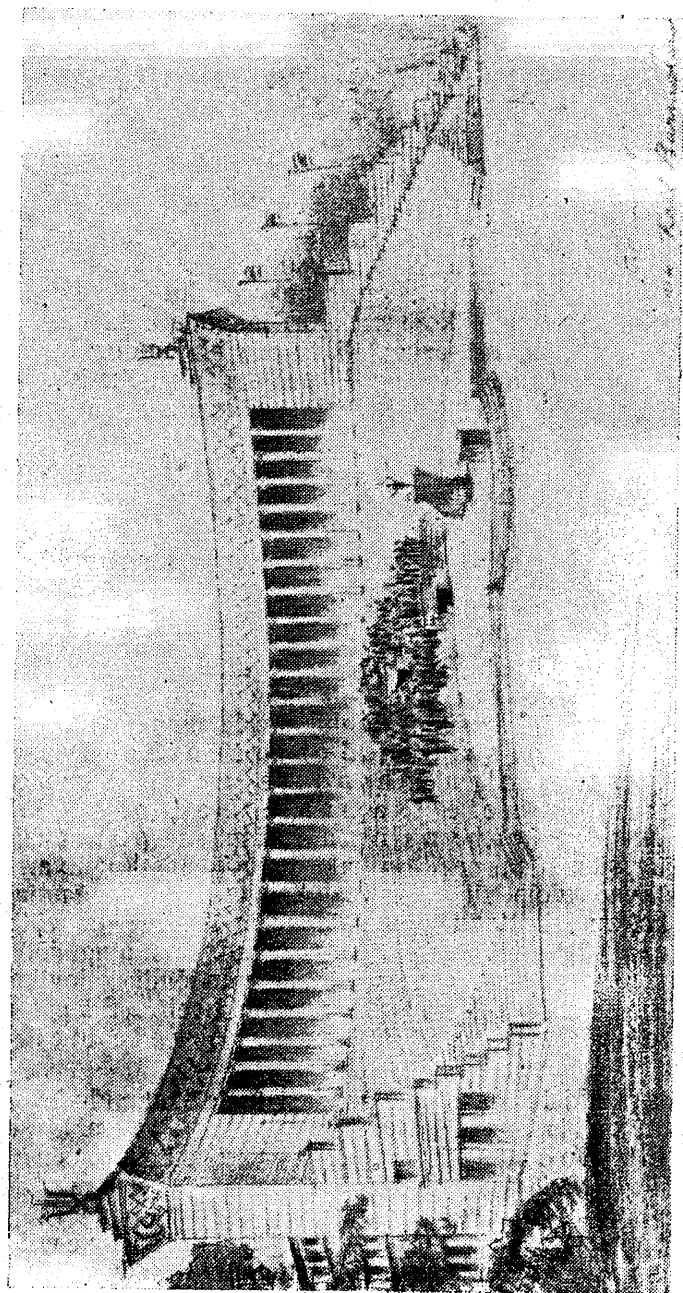
Meie ülemaalsed laulupeod on olnud minevikus suured rahvuspühad. Sellena on neil olnud määratu tähtsus meie rahva poliitilises ja kultuurilises arenemises. Missugusteks nad peaksid kujunema tulevikus, kuna nende suur mõju ja tähtsus ei kao kunagi Eesti rahva ajaloost, seda küsimust tuleks põhjalikult kaaluda ning selle sihtjooni lõpulikult kindlaks määrata.

Need read, kui üksikud mõttekillud, ei taha olla mingil tingimusel lõpulikult veendumuseks. Nad on pudened siit-sealt IX laulupeo ettevalmistamise ja selle sooritamise ajal ning tahavad seda küsimust sõeluda ning mõtet tulevastest laulupidudest liikuma panna. Siis saame ehk kergemalt lõpulikulegi veendumusele.

Iseseisvuse ajast peale on valitsenud laulupeo tegelasringkonnis mõte: laulupeod olgu ainult kunsti teenistuses! Ning IX üldlaulupidu mööduski selle lipukirja all.

Nüüd, selle möödunud, tuleks tõsiselt kaalumisele võtta ning järeldusi teha, kuivõrd ta täitis oma ülesannet! Oli IX üldlaulupidu ainult kontsert, või oli ta veel midagi muud? IX laulupeo ettevalmistuseks tehti tublisti tööd. Tehti rohkem ja põhjalikumalt, kui kunagi varem. Koorid valmistasid omi palasid 2 aastat, tehti paljur eelproove. Kuid kas selle töö tulemuste demonstratsioon — laulupidu — küünis muusikaliselt kunstiküpse kontserdi nõuete tasapinnani? Julgen küll öelda — ei! Miks? Meie laulukoorid on veel üldiselt nõrgad sarnase kava saavutamiseks! Lätlased ja soomlased on arvamisel, et meie laulupeo kava oli üldiselt liig kerge. Nende laulupidudel olevat kava palju raskem. See on ka tõsi. Kuid tõsi on ka see, et läti laulupeol oli üldkoor 6000 lauljat suur, Soomes aga pole vist kunagi olnud üle 3000 laulja. Meie naabrid ei võta laulupidu nii suures ulatuses, vaid piirduvad ainult paremate laulukooridega. Nii võivad nad ka raskema kavaga laulupeol esineda. Kuid eks ole ju meie naabrid rahvaarvu poolest palju suuremad!

Meie aga tõime välja kõik koorid, nii tugevad kui nõrgad, andes seega võimaluse kõigile laulukooridele laulupeol kaasa laulda. Ja meie kooridele, üldiselt, oli nüüdne kava raske ning laulupeo kunstiline külg kannatas selle all. Tõsise kontserdi muljet ei jätnud laulupidu ja eks olnud rahva vaimustuski tagasihoidlikum kui varem. Kuid on väga raske, on võimata, laulupeol sarnase hiiglakooriga ettekanda koorihelitööd täies kunstilises küpsuses! Meie teame väga hästi, missugust intensiivset ning püsivat tööd nõuab üksikus laulukooris a capella kontserdi ettevalmistamine selleks, et esineda avalikul kontserdil, mis peab rahuldama publiku kunstilisi nõudeid. See töö pole nii kerge, seda tööd ei saa võtta sarnaselt: kui laulukooril rühmadena omad partiid selged ning kokkulaul ladus — siis

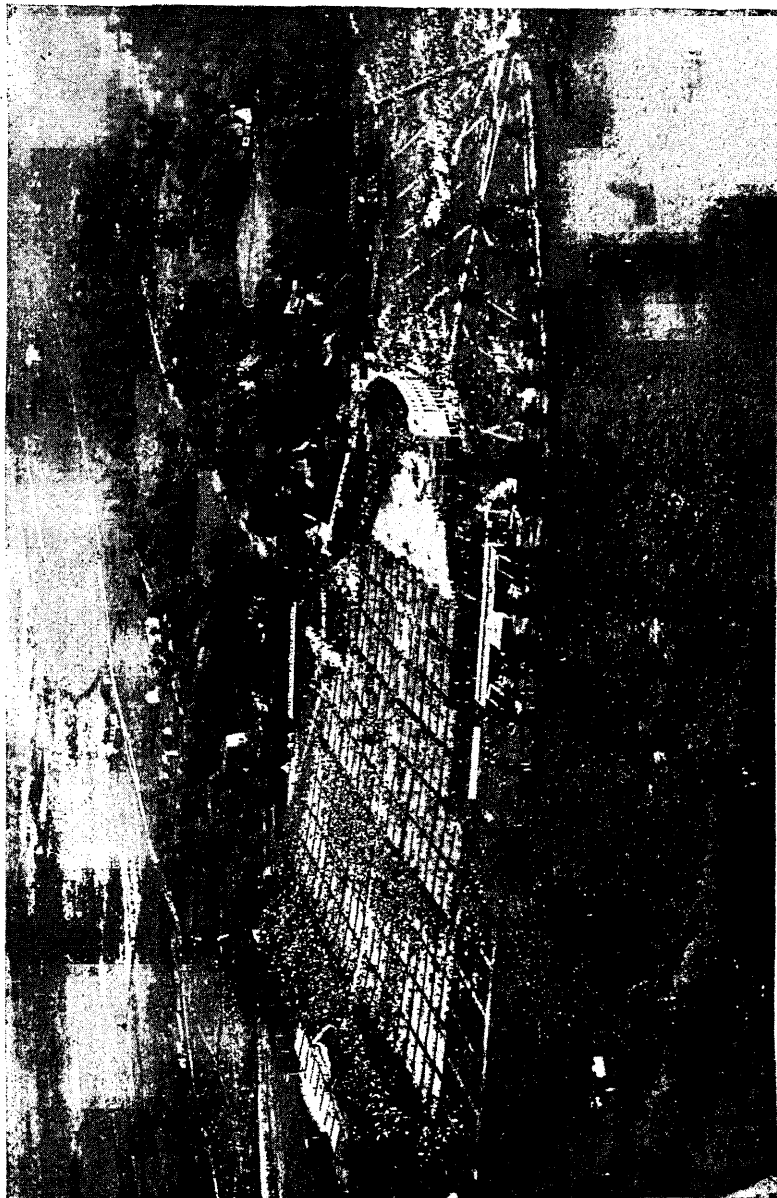

*X laulupeo laululava
Arhitekt K. Burmani kavard*

muud kui anna kontserti. Ei! Siis algab ju alles töö, siis algab alles muusikaline töö, kus igale fraasile ning lausele on tarvis anda mõte, kus on tarvis koor kokkusulatada üheks hingeliseks instrumendiks, kus üks laulja tunneb lauldes seda, mida tunnevad kõik, kus juhataja võib mängida temaga oma tahtmise järele kui viuldaja viiulil. Alles suure töö, kauase kooslaulu tagajärjel tunneb laulukoor, et ta on üks tervik, instrument, paenduv instrument oma juhataja muusikalisele minale, alles suure kooslaulu tagajärjel sobitab koor — akustilise terviku! Ainult puht akustilinegi külg nõuab koorilt suurt kokkulaulu! Sellele ei vaidle vastu küll ükski a capella kontsertkoori juhataja. Ja kas pole siis liig mõelda või nõuda, et sarnane laulupeo hiiglakoor võiks ainult paari ühisprooviga anda kontserti, pealegi muusikaliselt kunstiküpse kontserti? Tõepoolest, kunsti ei saavutata nii kerge vaevaga!

Mida võib aga saavutada sarnane hiiglakoor? Massiivset kõlajõudu, spontaanseid tõuse ja mõõne dünaamikas, suurt hoogu ning vaimustust väljenduses! Küll aga mitte peent intiimset kunstiküpset tõlgitsemist, täielikult, nagu juba mainisin, mis rahuldaks arenenud kuulajat muusika-esteetiliselt seisukohalt. Sellepärast arvan mina, et laulupeod, kui niisugused, ei ole puht kontserdid, millena meie tavaliselt seda sõna — kontsert — mõistame, vaid laulupeol on teisi ülesandeid. Laulupidude hea ettevalmistus, laulupidude hea muusikaline ettekanne olgu küll alati meie suurim mure, sest selle tagajärjel areneb meie üksikute laulukooride muusikaline tasapind, kuid laulupeod kui sarnased olgu suureks isamaaliseks pühaks, nad olgu tuhandete lauljate ning kuulajate hümniks meie isamaale, nad olgu õilsaks toiminguks, kus rahvas oma vaimlist palet näitab. Meie laul ning sümmimaa, need on kaks tegurit, mis kutsuvad kokku, mis vaimustavad tööle nii palju laulukoore, nii palju lauljaid, mis tõmbavad kokku nii palju kuulajaid meie kodust ja väljaspoolt kodugi! Need päevad on pidutsemispäevad, kus aina rõõm rõhkama peaks, need päevad annavad meile uut jõudu tuleviku tööks ja näitavad meie rahva vaimlist sidet, ühtmeelt. Sümboolne olgu selle suurkoori ühine laul tervele meie rahvale.

Nagu ma rääkisin, on olnud puudusi meie laulupidude ettekannetes muusikalisest seisukohast, kuid kas maksabki selle üle nuriseda? Ei! Spontaanne tunnete palang, suur armastus meie laulu, kodumaa ja kõige oma vastu, — kas see küllalt suur ja kõrge saavutus pole! Saavutatagu see viimase võimaluseni! Armastust selle vastu mis oma, suurt ühistunnet — seda oli meie rahval vaja minevikus, seda on vaja meil olevikus ja usun, veel rohkem on seda vaja tulevikus! Laulupeod sarnases suuruses nagu

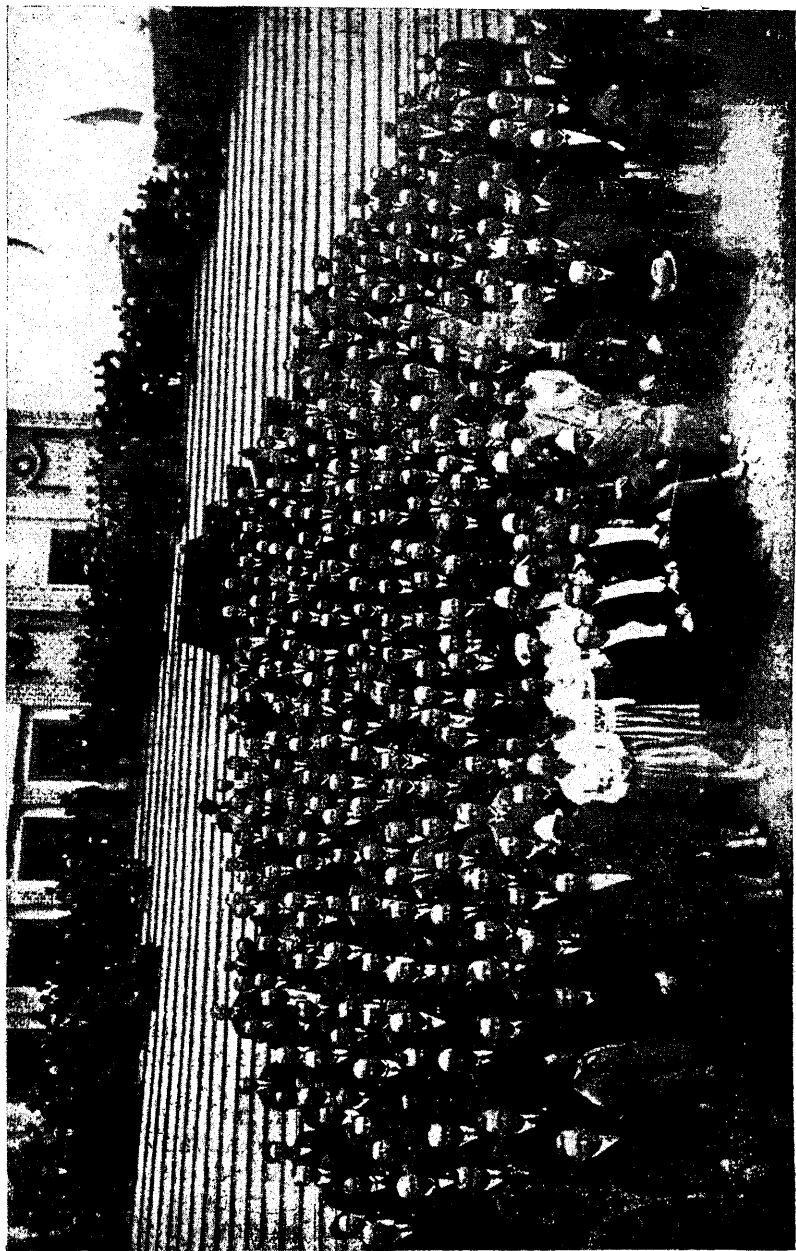

Laulupeo plats linnulennull

meil, kannavad kindlasti, mitte kontserdi, vaid rahvuspäha ilmet. Kas kavagi ei tuleks valida sellekohaselt? Eks ole tõsi, mõnesugune peen, huvitav intiimkõne ei sobi ettekanda suurele rahvahulgale, nad ei mõistagi seda kõik ja nad ei kuulegi seda juba maaala suuruse pärast. Sellepärast on rahva kõnemehed need, kes oskavad arusaadaval keelel, suure temperamendiga kaasa tõmmata hulka. Eks ole meie laulupidudelgi märgata olnud midagi selletaolist. Lihtsana kõlavad ning hoogsad laulud sütitavad, kuna muusikaliselt raskemad, intiimsemad laulud ei suuda mõjule pääseda. Teen sellest järelduse: laulupeoks loodagu eriti spetsiaal masskoori laule mis mõjuvad oma suurejoonelisusega, massiivsusega, mis ei nõua peent kammer-koori ettekannet, nikerdustööd ja sääli kindlasti mõjule pääseda võivad! See on tõsine ülesanne meie heliloojaile!

Tõepoolest IX laulupidu näitas, et nii mõnigi laul, mis muusikaliselt väga kõrgeväärtuslik oli, laulupeol mõjule ei pääsenud, (ma ei võta arvesse heliloojate väljakutsumist, mis küll elevust sünnitab, kuid kunstlikku!) Sellest selgub, et on helitöid mis sobivad hästi vähemale ansaamblile, sobimatud aga suurele, ja ümberpöörduvalt. Kuid meie ei saa sellega piirduda, et laulupeol kõlaks ainult lihtsamad laulud. Ka raskeid laule olgu laulupeo kavas (kuid ikkagi suurele koorile sobivaid). On ju vastuvaidlemata selge, et teatav protsent laulupeo lauludest käis suurele osale meie lauljaskonnast üle jõu. Laulupeol lauldi nad küll läbi, kuid üks tundunud juhtidel ja ka kuulajatel mõne laulu ajal teatavat raskust laulu hoos, tundes teatavat pagaasi laulu liikumise kerguses, mida sünnitasid koorid, kes polnud suutnud omandada mõnda raskemat laulu. Muusikamehed, kes käisid eelproove tegemas teavad seda väga hästi, mis-suguseid tagajärgi on annud proovid koha peal, kus väiksemaid koore. Terve kava polnud jõukohane kõigile. — Seda aga ei teadnud kava kokkuseadjad!

Sellest väljamõeldud tuleks edaspidi toimida teisiti. Tuleks liigitada koore kõigepealt: suuremad ja tugevamad, vähemad ja nõrgemad. Nii ka repertuaar: tugevatele kooridele raskemad laulud, nõrgematele kergemad. Sarnane jaotus kergendaks märksa laulukooride ettevalmistustööd, sest laule oleks arvult vähem õppida ning need jõukohased. See tagaks juba iseenesest palju korralikuma ettevalmistuse. Nõnda liigitades laulukooride suudaksime neid vast suuremal sammul edasi viia nende arenemisele, sest kas ei tiivustaks töös igat koori soov peaseda tugevamate kooride nimestikku! Kindlasti ergutaks see! Peale selle olgu aga ühiseid laule, kus laulaks koos kõik, nii tugevad kui ka nõrgemad laulukoorid. Igal kooriliigil oleks aga repertuaar nende võimiste kohane. Siis oleks kava juba kaunis mitmekesine, huvitav. Siis saaksid kuulda ka lauljad ise suure koori ettekandeid, mille tagajärjel nad ei puuduks küll vist enam laululavalt, mis siimaaani sagedane

Koorijuhid IX üldlaulupeol

nähtus on olnud. Ka oleks huvitav siis kuulda, mida meie üldse võiksimme saavutada tugevate kooridega.

Võiks veel liigitamises läbi viia Põhja-Eesti ning Lõuna-Eesti kooride laulu, mis IX laulupeol, kahjuks välja jäi. Kas poleks otstarbekohane ka just töö huvi tõstmise mõttes korraldada Viru kooride, Järva kooride, Lääne, Saarte jne. kooride laulu üld-laulupeol. Eks peeta meil ju igal aastal maakondlikke laulupidusid. Sealt võtame ning märgime juba valmis igale maakonnale tema repertuaari, millega ta esineks üldlaulupeol omaette. Ja missugune maakond ei tahaks siis küll hästi laulda! Praegune töökorraldus aga ei võimalda sarnast ergutust. Seda oleks aga nii väga tarvis.

Nüüd meeskoori laulust. Eks tahetud meil tõmmata meeskoori laulma kõiki segakoori meeshääli. Tegelikult ei läinud see aga läbi, mitmesugustel põhjustel.

Ka siin tuleks kava liigitada kaheks. Osa laule puht meeskooridele (raskemad laulud) teine osa aga (kergemad laulud) meeskooridele ja segakooride meeshäältele. Siis saavutaksime jällegi mitmekesisust — ning ühe suure ning võimsa meeskoori, mis võiks mõjuda imposantselt.

Umbes sarnase tööjaotuse juures 1) ei koormaks meie laulukoore ettevalmistuse tööga niivõrd, et nad ei jõua sellega korralikult valmis, 2) annaksime igale laulukoorile tema jõukohase ülesande, millega ta kindlasti hakkama saaks ja seega raskematele ettevõtetele tiivustaks, ning 3) teeme laulupeo sisuliselt palju mitmekesisemaks ning kahtlemata ka huvitava maks. Nii oleks igal kooritüübil väiksem ülesanne, üldine kava aga oleks siiski palju mitmekesisem. Muidugi võiks selle ära jaotada kolme päeva pääle — ja poleks enam peavalu kolmanda päeva kava kombineerimisega. Publikule ja tervele lauljaskonnale oleks see küll palju, palju huvitavam. Nüüdne esinemine jäi ses suhtes vähe monotoonseks.

Ka eelproove tuleks korraldada teisiti. Minu arvamise järele ei täitnud sarnased eelproovid igal pool oma ülesannet, täielikult. Laulukoorid paljud ei võtnud seda tõsiselt ning ilmusid eelproovile kas vähese ettevalmistusega või koguni ettevalmistamata. Ka mõned koorijuhidki ei võtnud asja tõsiselt. „Mis siis üldjuhtidele tööks jääb, kui meie laulud selgeks õpetame.“ Sarnaseid lauseid on kuulda olnud.

Kas nii mitu ringi eelproove küll tarvilik on? Oleks vaid üks eelproov, kontroll-eelproov, kuhu ilmuvad koorid juba täiesti ettevalmistatult. Sääli töötaks üldjuht ainult sisulise tõlgitsemise kallal, ega pruugiks tal üksinda hääli õpetama hakata, nagu see nüüdse korralduse juures oli sagedane nähtus. Sellel, kontroll-eelproovil annaks üldjuht ka lõpuliku otsuse, missugused koorid laulupeost osa võtaks, missugused mitte.

*

I. laulupeo kavas tahaks aga veel üht tähtsat momenti tugevalt allakriipsutada: laulude valikus tuleb suurt rõhku panna meie omapärasele, rahvuslikule koloriidile.

Kuna laulupidude kavas esitatud lauludel on määratu tähtsus meie maakooride muusikalise maitse kasvatamisel, siis on siin küll suurim võimalus sel teel hävitada seda saksapärasust, seda võltsi vaimu, seda vaimu- ning verevaesust meie koorilaulust, mis nii lopsakalt õitseb ja mida nii kaua on harrastatud, ning aegamööda asendada seda omapärase, oma, eesti koloriidiga, oma maa hingeõhuga, oma põlise vaimuga. See olgu meie laulupidudel üks tähtsamaid ülesandeid. Kui see kord on saavutatud, alles siis võime nõuda, et meie ülemaalistel laulupidudel kõlab tõepoolest Eesti laul!

* *

*

Kas aga meie peaksime laulupidudel piirduma ainult sellega, mis suured ühend. koorid laululaval ettekannavad? Kas see pole siiski veidi ühekülgne? Kas pole omad ja võõrad sellisel teel meie helikunstist küllalt vale pilte saanud? Kas pole nii, et mõned heliloojad, kes laulupeol suurima juubelduse osaliseks saanud, tõepoolest peetakse meie parimaks heliloojaks?!

Kas pole meil juba küllalt huvitavat kooriliteratuuri, mis tugevalt võib võistelda teiste rahvaste omaga! Sellest aga ei saada laulupeol kunagi ülevaadet, üldpilti. Nii igalt teiselt muusikaalalt on meil juba silmapaistvaid saavutusi, kas ei peaks meie kord mingi kokkuvõtte tegema?!

Meie ülemaalse laulupeoga peaks kaasas käima tulevikus meie eesti muusika nädal! See võiks alata enne laulu pidu ning kesta pärast edasi. Muusikanädalal tuleks ettekandele kõik meie parimad helitööd igalt alalt; muusikanädalal esineks meie parimad laulukoorid, orkestrid, lauljad-solistid, instrumentalistid. Seal peaks aset leidma igasugused teaduslikud loengud meie muusikast. A capella kontserdid, oratooriumid, ooperid, sümfoonia kontserdid, solistide kontserdid, loengud — sellest peaks koosnema meie muusikanädal. See kõik annaks siis perioodiliselt tunnistust meie helikunsti arengust ja saavutustest kõigilt aladelt, kõiges tema kunstilises küpsuses. Laulu pidu aga kõlaks keset seda võimsalt, suure ülemlauluna isamaale!

oo

Väärtuslik mälestus IX-dast üldlaulupeost on laulupeo album. Hind 1 kr. 50 s. Raha ettesaatmise korral saadetakse album posti-teel kätte.

Tellida aadressil: Lauljate Liit, Tallinna, Rataskaevu 22.

oo

IX üldlaulupidu

J. J-k.

Pole sugugi liialdamine kui ütleme, laulupeod on eesti rahva suuremad ja sügavamad peopäevad. Isegi niisugune üleriiklik suurpüha nagu oli seda läinud talvel vabariigi 10 aasta juubeli pidustus, jäi mitmeti varju laulupeo kõrval. Juba eeltööde ulatus, suur rahva hulkade liikumine pealinna igast riigi piirist, suur vastukaja ajakirjanduses ja ennenagemata suur väliskülastajate hulk — kõik need loeteldud tunnused ja veel paljud muudki tõendavad, et kuigi meie rahval on suuri pidustusi, on tähtsaid päevi, kuid laulupeo määradeni ei tõuse ühegi üleriikliku peopäeva laine.

Kuidas valmis laulupidu, kuidas toimusid eeltööd, see on juba küllaldaselt peegeldunud selle ajakirja veergudel. Tehti suurema püsivusega kavakindlat tööd, mitme aasta jooksul.

Kuid on üldiselt tuttav asi, et kui on teoksil midagi niisugust suurt, siis pe a r a s k u s ei lange, ütleme, programmi õppimisele. Suuremaks vaevaks igal pool on o r g a n i s e e r i m i n e. Katsutagu millekski teiseks juhuks panna liikuma nii suuri hulki, panna poolteistkümmend tuhat inimest aastateks õppima, katsutagu kütta soojaks inimesi nii pika ja vaevarikka töö vastu ükskõik missugusel muul alal ja siis nähtakse kui suurt vaeva see nõuaks, kui sellest üldse üle saadakski.

Kuid laulupeost osavõtmine pole meie kooridele ja rahvale mitte ainult traditsiooniks, kirjutamata seaduseks, vaid see on enesestmõistetav ja südamest kaasaelatav üldrahvuslik ettevõte, millele reageerivad ühismeelel kõik koorid ja orkestrid, kõik linnad ja vallad, kõik kihid ja ringkonnad.

Laulupeo lähenemine hakkas kumisema vastu ajakirjanduse veergudelt. Mida lähemale jõudis see päev, seda suuremaks paisus laulupeo teadete osa ajalehtedes. Juba nendegi järele võis saada kujutluse, kuidas oli tegevuses kogu maa. Siin ja seal eelproovid, seal suuremad laulupäevad, maa valmistus igal pool, et kord kogu rahva ühislaul puhkeks pealinnas võimsaks helidemereks.

Tallinnale kuulutasid laulupeo kavatsustest teokssaamist haamrilöögid Kadriorus, kus mõni nädal enne laulupidu algas laululava ehitamine. See, mis oli valminud ainult vaimliselt, kunsti ja meeolelu vallas, sirutas nüüd oma vundamendi ka reaalsele pinnale. Ja nüüdsest peale iga minut ja iga vasaralööök laululaval tähendas seda suurt rahva laulu meeleavaldusliku elamuse lähenemist.

Laulul olevat imevõim, seda usuvad kõik lauluarmastajad inimesed. Ja vist see tuhandete lauljate südamate tung, see laulu imevõim aitas ka kaasa, et laululava kerkis kiirelt nagu nõiakepi liigutustest, Uudishimulikud pealinnalased käisid õhtuti vaatamas laululava ehitamise edenemist ja kõikide imestuseks laulupeo eel-

õhtutel peeti laululaval juba vabaõhu etenduste harjutusi. Sai valmis õigeks ajaks nagu laulupeo sisuline külg oli valmis.

Raske on öelda, kes oli esimene laulupeolane. Üksikud eestlased kaugelt välismaalt saabusid tasahiljukesi. Ameerikast oodati isegi laulukoori, kuid nädal enne laulupidu saabusid sealt ainult üksikud kooriliikmed ja laulupeolased.

*Tuntud vanem laulupeo tegelane Hans Kann abikaasaga
Pühitsesid IX üldlaulupeo ajal oma kuldpulmi*

Esimesed saabunud koorid aga olid väljamaalt. Rootsi meeskoor „De Svenske“ saabus juba mõne päeva enne laulupidu, tegid enne sõidu Tartusse, kus laulsid Tartu ülikooli asutaja kuningas Gustav Adolffi mälestussamba avamisel, pärast seda tegid sõidu Haapsalusse, kus samuti korraldasid kontserdi, mis oli mõeldud peamiselt külaskäiguks Haapsalu lähedal rannikul elavatele Rootsi hõimudele.

Teiseks saabusid neljapäeval, 27. juunil norralased — nimelt Norra naisüliõpilaste koor oma juhi Per Wingega. Neljapäeval kell 8 oli juba „Estonia“ kontsertsaalis kontsert. Neljapäeva õhtul saabusid aurik „Kalevipojaga“ ka hulk väliseestlasi ja Skandinaavia ajakirjanikke. Soome koorid saabusid reedel. „Suomen Laulu“ korraldas laupäeval kontserdi „Estonias“ ja pühapäeval Jaani kirikus. Peale nende sõitsid Tallinna Soome kooriliidu koor 650 liikmega, juhataja Vilho Siukosega.

Reedel saabus ka läti üliõpilaskoor ja teised läti koorid ja külalised.

Esimesed kodumaa koorid jõudsid kohale ka kaunis varakult. Juba neljapäeva hommikul saabusid Saaremaa ja Muhumaa koorid Haapsalu kaudu. Kõikidel külalistel olid vastas Tallinna kooride liikmed ja hulk rahvast, nii et iga rongi saabumine vaksalisse oli omaette pidulik sündmus.

Kuid need kõik olid nõrgad eellained. Päris rahva voolamine oli reedel enne lõunat.

Peab tuletama meelde ka, et kogu laulupeo ettevalmistusel oli tumedaks mureks ilmastiku asi. Kogu suve algus oli vihmane. Vihmase ilmaga aga vabaõhu laulupidu ebaõnnestumine oleks kindel.

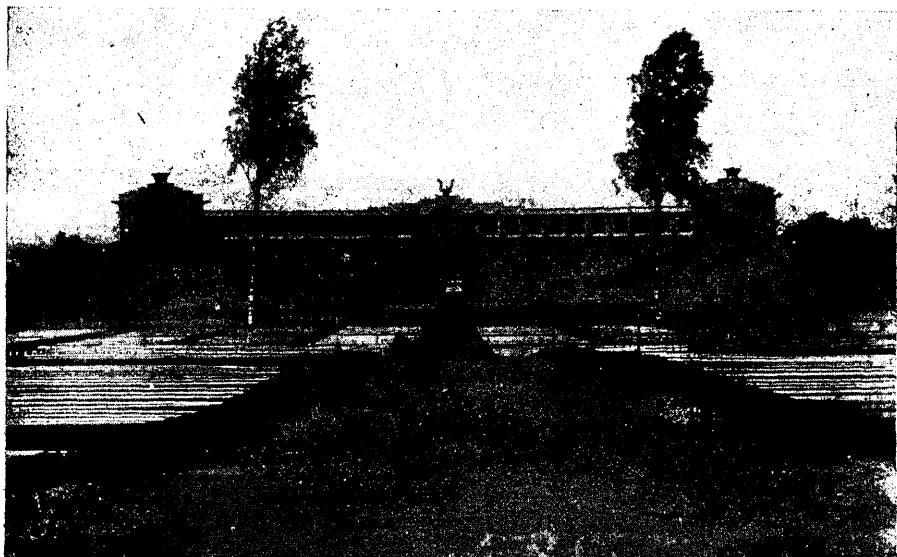
Kuid reedel pööras tuul lõunasse ja tõi kaasa kuiva ilma. Ja see soe lõunatuul lükkas tagant ka kõikidel raudteeliinidel Tallinna poole kihutavaid ronge.

Sellel suurel päeval, mil raudteedel ja Tallinna vaksalil oli rekordpäev töörohkuse poolest, saabusid esimestena Tallinna Haapsalu koorid, nende hulgas ka Rootsi koor „De Svenske“, kes alles nüüd sai laulupeo külaliseks. Seda rongi võttis vastu Tallinna Meestelaulu Selts lauluga.

Balti jaam oli kaunistatud riigilippudega ja roheliste kaskedega. Kuna laulupeo laevad kõik erandita jõudsid pärale enne ettekuulutatud aega, siis rongid jäid kõik hiljaks. Kõige enne pidi saabuma Võru-Petseri rong, kuid jõudis pärale kõige enne Rakvere rong. Selle järele tulid kõik teisedki erarongid. Igal rongil mängisid saabudes orkestrid, kõik nad olid ehitud kaskedega, kõigist vagunitest kõlas laul. Kui enne veel vana Tallinna püsis kinni oma töö ja murede juures, siis saabusid koorid, kes nende muredega juba omas mahajäänud kauges kodus jätnud jumalaga, tõi kaasa laulupeo peomeeleolu. Vagunites ei taha vaikida orkestrid, kaubavagunite ustest tahab välja tulla ainult laulukaja, sest pärale jõudmine laulupeolinna on alles tujutulele õige õli kaela kallanud. Kuid sellele ilutsemisele tehakse, kurb küll—lõpp kah lauljate poolt, nimelt korraldajate Tallinna Meestelaulu Seltsi liigete poolt, kes kiirustavad kõiki välja, sest uus rong võib olla juba ootab semafori taga. Lauljad lahkuvadki vagunitest, mõni suure hoolega alustatud laul jääb

poole silbi peal peatuma. Silmapilk hiljem lehvivad kooride lipud vaksaliesisel ja reas sammutakse vaksalisse, kus uhkete lippudega rongikäik läks näituse aeda, kus määrati tulejad korteritesse ja viidi kohale.

Niimoodi lehvisid üksteise järele vaksalis kõikide laiaroopaliste raudteede juures asuvate maakoorige lipud ning kõik lahkuvad jaamast kiirusega, sest tühi rong tõmmatakse kuhugile eest ära ja uus rong uute rõõmsate lauljatega tossutab sisse, tuues uusi moosekanti, uusi hõbehäälalisi lauljaid kaugelt kodumaa talutaredest.

Vaade IX üldlauupeo laululavale

Samasugune rahvarändamine sündis ka linna teisel serval, kitsaroopalise raudtee ääres. Siin oli loodud kohe uus „lauupeo vaksal“, milleks võib nimetada vanakraami turgu, kus lauljad rongilt maha lasti. Siia saabusid Pärnu, Viljandi, Järva ja osa Harjumaa koore. Samuti laulud ja muusika, samuti rõõm ja ilutsemine, sest mitte igapäev ei sütti süda ja mitte igalaastal pole laulupidu.

Vastuvõtu korraldus oli hästi ettevalmistatud ning nii juba peagi lauljad olid valmis proovideks, mis peeti ära laululaval meeskooridele kell $\frac{1}{2}$ 5 ja segakoorigele kell $\frac{1}{2}$ 6.

Laululava on tule vastu kindlustatud „EKS’is“

Kell 6 õhtul oli „Kalevi“ aias ka pasunate „stimmimine“ ja ühendatud pasunakooride üldproov.

Seega polnud veel kõik rahvas kohal. Neid tuli igal päeval kui ustest ja akendest kõikide rongidega. Ja paiguti oli tänavatel juba provintsi rahva ülekaal.

Laupäeval oli eelproov varahommikul, sest rongikäik pidi algama keskpäeval kell $\frac{1}{2}$ 3.

Rongikäik.

Juba ammu enne kella 2 hakkasid koorid ja orkestrid koguma Veneturu poole, Merepuiesteele. Tänavad rõkkasid kümnete orkestrite helidest. See oli juba peo algus, oli Vanemuise laste jõudude kogunemine oma maa suuremaks ja ilusamaks laulu saavutuseks.

Rongikäik algas täpselt ettenähtud ajal. Kõige ees sammusid Lauljate Liidu juhatuse ja nõukogu liikmed oma lipuga, siis Tallinna koorid oma lippudega, nende järele läti ja soome koorid oma riigi lippudega. See oli enneolematu rahvajõgi, mis hakkas voolama Kadrioru poole. Ja kallasteks olid kahel pool tänavat tihedad inimseinad, kes ei teadnud kas peatuda või minna edasi, sest selles rongikäigus oli igal sammul niipalju ilu, niipalju jõudu ja vägevust, niipalju vaimustavat ja liigutavat, et külmavereline inimene tundis tarretuvat enda meeli ning elas sügavalt kaasa lauljate võimsale voolule, nende julgetele sammudele, mis viisid sinna, kus tõuseb jällegi ellu ajalooline eesti laulupeo imetegev laul.

Tubliks nähtuseks oli orkestrite hulk. Iga maakond sammus ühes rodus eesotsas maakonnalinnaga ning igal maakonnal orkestrid. Siit siis läheb Harju, Järva, Lääne ja kõikide teiste maakondade lauluvägi. Loetakse lippudelt seltside nimesid. Tüsedaid orkestreid tervitatakse rahva poolt, kuid erilise vaimustuse toovad esile rahvariided. Vast möödunud laulupidu aitas otsustavalt kaasa rahvusriide uuesti aukohale pääsemiseks. Ja kui see ei saagi enam meie igapäevaseks riideks, siis pühapäeva riideks, peoriideks peab ta saama meil ikkagi. Ja seda aukohta väärivad vägagi meie ilusamuustrilised naiste seelikud, seda tunnistavad rahva vaimustushüüded, kui möödus koor, milles rahvusriided eriliselt rohkearvuliselt esitatud.

Kunagi Narva maantee pole näinud niisugust lippude merd, kunagi pole see tänav kannud enesel niipalju ilu ja vaimustust.

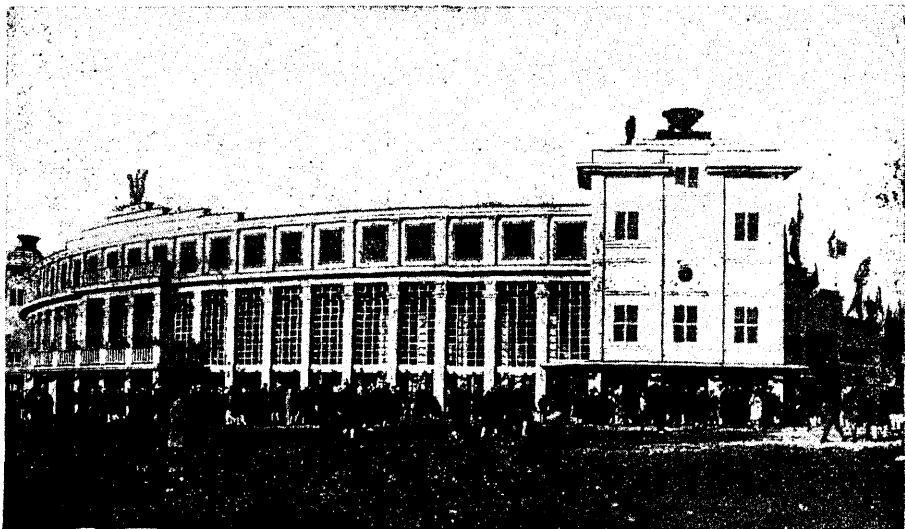
Kadrioru lossi ees defileerisid koorid Riigivanema, Valitsusliigete ja diplomaatilise korpuse ees. Lauljad pöörasid pilgud muuseumi rõdu poole, kus asusid Riigivanem, Vab. Valitsus ja diplom. korpus ning lipud laskusid tervituseks. Sõdurite koorid möödusid seal lauldes.

Esimese päeva kontserdid.

Rongikäigu algus oli juba ammu laulupeoplatsil, kui lõpp alles oli Veneturul. Rongikäigu pikkus seega oli üle nelja kilomeetri ja ta saabumine kohale võttis aega ligi kaks tundi.

Laululaval võtsid saabuvaid koore vastu orkestrid. Neid oli küllalt. Kui üks väsis algas teine ning nii see kestis kuni saabus viimane koor.

Laululava täitub üleni lauljatega. See kord korralt tõusev peademerik pakub enneolematu vägeva pildi. See oli inimmeri,

Vaade laululava tagaseinale

milles üksiku tähtsus kuigi väiksena näib, siiski väga suur. See oli värviküllane jõurikas pilv, millest peagi pidi raksatama laulu kõue. Ja rahvast oli kogunud rõõmustavalt palju.

Mõnesugustel põhjustel viibis laulupeo avamine. Viimaks seadsid noorsepad endid spaleeridena ritta värava poole, kust pidi tulema riigivanem. Mõne minuti pärast ilmubki Riigivanem ühes Riigikogu esimehega laulupeoväljale. Orkester mängib tervitusmarssi ning rahvas juba tõstab laulupeo vaimustuse esimese laine. Senine meeleolu oli hoidunud tagasi, oli tuiganud südames, kuid nüüd see peasis valla esimeseks tervitushõikeks, meelevalduseks Vabariigi Valitsuse juhile.

Riigivanema ja Riigikogu esimehega tulid koos ka Vabariigi Valitsuse ja Lauljate Liidu juhatuse liikmed. Nad asuvad kohtadele esimesse ritta peale vestlust muusikategelastega.

Juhataja poodiumile tõusis Lauljate Liidu juhatause liige A. Oinas, kes ütleb lühikese, kuid päevakohaselt hästi sisuka avamiskõne. „Olgu see laulupidu nagu eelmisedki võimsaks kultuuriliseks ja poliitiliseks võidupühaks,“ ütleb ta oma kõne lõpus. Vaimustusrohke käteplagin.

Selle järele sammub kõnetooli Riigivanem J. Tõnisson.

Nii suur lauljate pere kui ka kümnete tuhandeline rahvahulk kajab käteplaginast ja tervitushüüetest. Kuid nii pea kui Riigivanem jõudis kõnetooli, vaikis ka käteplagin ning hulgad jäid vaib, et kuulata Riigivanema kõnet.

Riigivanem tervitab kõiki piduosalisi, kes Eesti vabariigi iseseisvuse 10 a. puhul tulnud kokku laulu tähe all, et oma hingele tarvilikku avaldust muretseda. Ta peatab pikemalt selle suure osa juures, mis laulupeod on etendanud Eesti rahva rahvuspoliitilisel koondumisel.

„Olgu tervitatud kümned tuhanded lauljad ja mängijad üle kogu Eestimaa, sõbralikkude naaberriikide ja hõimurahvaste muusikategelased, kes ei ole pannud paljaks tööd ega vaeva, et omalt poolt kaasa aidata, meie rahvusliku algatuse läbiviimiseks!

Olgu tervitatud kuulajate hulgad, kes on tulnud kokku, et võtta vastu oma hingesse laulu ja mängu ülendavat mõju. Eriti aga olgu tervitatud sõbralikkude riikide ja rahvaste esitajad ja lahked külalised Eesti rahvuslikul helidepühal, mis ühendab üksikuid inimesi ja terveid rahvaid kultuurilises osasaamises ja inimlikuks ühistundeks töös kõrgemate ühiste tähiste suunas!

Aidaku üldine laulupidu Eesti iseseisvuse 10 a. puhul võimsalt kõikide meie mõtteid ja meeli ülendada ja tervitada, et meil jatkuks jõudu ja tahtmist hooga tööle asuda Eesti rahva hea käekäigu eest töötamiseks ja Eesti iseseisvuse tuleviku kindlustamiseks. Selles mõttes hüüdkem, ühiselt:

„Mu isamaa, mu õnn ja rõõm.“

Nagu tormihüüd lajast metsast, nagu ärkav kõuekõmin ärkab hümni viis 15.000 lauljalt ja mängijalt ja ääretult rahva hulgalt. Ei millalgi pole laulnud seda hümni viit nii suur koor, nii suur rahva hulk. See ärkab ühel silmapilgul kõikjalt, nagu tulekiirusega löövad lõkkele viisi tõsised sügavtundelised armastavad helid, nagu vabadusse murdnud kosk tungib see võimsa joana südamesse, kaugustesse, üles taeva poole.

Nüüd algab eeskava.

Üldkoori juht Neuman tõuseb puldile ning ta esimene märguandev kepiliigutus ühendab hiigla koori kindlaks tervikuks. Ja siis algab Läte „Laul rõõmule.“

Kindlate viisisammudega astuvad ellu esimesed laulupeo helid. Nüüd oli see käes, mida nii kaua oodati. Laulupidu polnud enam

tulemas nagu enne, vaid nüüd ta oli ärganud ellu muusikategelaste ennast salgavast väsimatust tööst. Nüüd selgitas iga silmapilk, et sellega on saavutatud tõesti erakorralist suurt ja haruldast. Ja Läte laul on võitev vastus kõigile kahtlusile. Selle sõnad seletavad vaimustaval keelel ilu mõju, südant haarav viis on ilu ise, on hümn kõigile kaunile, see on ilulaste võidulaul, on kõige kauni võidulepääs elu heitlustes. Laulu lõpul ärkasid hoognedes kiiduavaldused, sest kaasaelamine oli olnud sügav. Kuid tundus veel laulupeo algust, eestlane polnud veel saanud päevakohaselt soojaks.

Rongikäigu algus Meripuiesteel

Eesrinna L. L. nõukogu, juhatus ja revisjonikomisjoni liikmed L. L. lipuga

Teiste järgnevate laulude juures jäi suurem süttimine veelgi tulemata. Nii Zeigeri „Kui lähed sõtta“ tundus kuulajatele liiga lühike ja ei pakkunud suurele kuulajashulgale selget pilti. Samuti ka Lüdigi „Rändaja laul“; millegi pärast jääb väiksema tähelepanuga Tüürpu „Priiuse hommikul.“ Rahvas tahab pikka laulu ja massi sütitavad ainult need laulud, mis lõpevad fortissimoga. Laulupeo publik nähtavasti ei hinda õrna muusikat, tahetakse vägevaid helisid. Seda juba osalt Tüürpu laul annabki ning siit peale on meeletu juba küllalt kõrgele ning plaksutatakse juba kõigile. Iga laul lõpeb müriseva kiiduaavaldusega.

Ootamatul viisil laulupeo rahvas tõstis noortest heliloojatest E. Võrgu esiplaanile. Ta sai rahva lemmikuks juba oma esimese lauluga „Tulevik“. Autori välja kutsumine algab koorist, laieneb sealt ka rahvasse, kellel seekord nagu esimest korda tuleb meelde, et laulupeol võib avaldada austust ka autoritele. Koorijuht otsib esimestest ridadest noore helilooja üles ja toob ta tribüünile. Koor ja kuulajad nõuavad, et ka autor juhiks oma laulu. See põikleb, kuid kui näeb, et kuhugile ei pääse, siis teeb otsustava liigutuse ja koor nagu jälgiks autori taktikeppi veelgi tähelepanelikumalt kui üldjuhi oma.

J. Simmi „Kodu viis“ teenib samuti suure kiiduavalduse. See endiste laulupidude veteraan süttas rahva esmalt oma ilusa helitööga ja selle järele ka oma töö meisterliku juhtimisega, Simm võlus laulupeo, sest kiiduavaldused ei tahtnudki lõppeda.

Pasunakooride üldkontsert.

Ilmarekordiline orkester — 1700 mängijat — kogusid lavale peale lauljate lahkumist. See on ennenägematu pasunavägi, mis imponeerib juba oma koguga. Keskkoha asetuvad selgrooks kaitseväe orkestrid, sest nad on meie parimad.

Juhatama asub R a i m u n d K u l l i. See mees on eluaja maadelnud orkestritega ja sai siingi ilusti toime oma raske ülesandega. Ei võinud ennem nagu arvatagi, et on võimalik ka niisugune muusika. Seda polnud tarvis kuulata, see tungis ise võimsalt kõrvadesse. Ja südamesse ka, sest need olid uued Eesti helitööd, millesse põimitud hulk meie rahvaviise, hulk koduseid motiive mis sütitavad alati, mitte üksi laulupeol.

Orkestri palad said kõik suure menu osaliseks, nõuti ka nende kordamist, kuid pasunapuhumine ja selle suure pilliväe juhtimine vist on niivõrd raske, et juhataja jäi oma juure ja ei korranud midagi. Eriti sooja meeoleolu löid E. Tamme „Tule koju“, J. Aaviku „Kungla rahvas“ ja R. Kulli „Potpourri-fantaasia eesti viisidest“.

Ühendatud meeskoorid

on järgmine uudisnumber. Meil harrastatakse vähe meeste laulu, kuid nii mõnelgi maal ollakse arvamisel, et seep see õige laul ongi.

Ühendatud meeskooride kandvama osa moodustavad kaitseväe laulukoorid. Vähemalt kolmandik lauljatest kandis kaitseväe rohelist kuube.

Laulupeo auvõõras, kõikidest Eesti laulupidudest osa võtnud vana kuulsa Kanepi koori tenor H. Kann ilmub tenorite rühma ette, liitudes nii veel kord lauljasperega nagu ta teinud kõigil laulupidudel oma pikkade eluaastate jooksul. Ta rahvuskuue rinnal on leidnud aset kõikide eelmiste laulupidude rinnamärgid.

Hiiгла meeskooril oli jõudu, mis mürises kõuena laulu viisi teel. Ja kõik milles on jõudu, on ühtlasi ka ilus. See laul ei helju udusse vaid püsib maapinnal nagu kõmisevate sõjavankrite sõit. Publiku vaimustusel pole piire, üldse pani imestama, kui kaua Eesti rahvas suudab plaksutada. See oli aga võimalik suure hulga juures, mis võimaldas väsinutele kohe vahetust.

A. Läte „Koitu“ lõpul algasid vaimustavad auavaldused halli-päisele heliloojale. Ta hüütakse välja ning vana viisimeister lähebki koori ette. Igalt poolt nõutakse teda ka taktikepi juure, kuid Läte ei juhata. Laul korratakse üldjuhi juhatusel.

Rongikäik liigub Veneturult — Narva maanteele

Mart Saare „Seitsme sammeldanud sängi“ järele hüütakse ka autorit, kuid see on peidus kusagil kaugel kuulajate hulgas. Juuresolevad sõbrad teevad talle naljatoonilise õpetuse, et laulupeo laulu lõppu tuleb kas või kunstlikult kirjutada juure üks õige kõva ja käre akkord, siis menu on igatpidi kindlustatud. Saar väljahüüete järele välja ei lähegi.

Kontserdi lõpuks oli jällegi

Ühendatud segakooride kontsert.

Kooride vahetumine laval võtab pikka aega, mille jooksul laulupeo-väli lainetab rahvast, tekivad murrud einelaudade juures.

Algas üldkoori kontsert E. Aava „Laulikuga“, mis oma oma-pärase, peaaegu kubistliku laadiga on uudne ja huvitav. See laul andis ka hiigla koorile täie võimaluse ennast rinna põhjani „välja ütelda“. Jällegi hüütakse lõpus autorit kes pika kutsuva mürina peale tulebki, kuid juhatama ei asu. Laulu korratakse.

Pärast Tobiasse peene meeletulist laulu „Teel“ (mille lõpus kuuldus samuti üksikuid „autori“ hüüdeid, olgugi et suur helilooja suri juba tosinkonna aastate eest) tuli Miina Hermanni lõpu-koor „Kalev ja Lindast.“ Tuttav asi on arusaadavam ja seda populaarsemat koorilaulu hiiglakoori mõjuvas esiletoomises kuulmine sünnitab laululaval ja väljal ennenagemata vaimustuse. Miina Herman peab tulema välja ja juhatama oma viisrikkast pühalikku laulu.

Tobiasse „Varas“, nobedarütmiline laul, paendus hästi ääretulegi koorile. Vaibumata kiiduavalduste järele tuli laul kordamisele. Mart Saare „Jaan läheb Jaanitulele“ järele otsitakse jällegi autorit, kuid eelmisest katsest ollakse arvamisel, et teda laulupeol polegi.

Lõpupalaks oli Juhan Aaviku „On ilus Eestis elada“. Temperamentlik laul lisab laulupeo meeletule veel oma annuse juure, kuigi raske viisi modulatsioonides sõnad läksid kaduma.

Eeskäva sellega oli lõpul ja rahval oli aega Aaviku austamiseks rohkem kui teiste heliloojate jaoks. Aavik tänab ja tänab, kuid nõudmistest hoolimata kordamist ei tule.

Juba päike oligi läinud looja. Draamastudio oli hirmul oma vabaõhu etenduse pärast, sest laulupeo kontserdid venisid ettenähtud ajast pikemaks.

Ja rahvas valgub linna poole. On nagu raske minna, sest süitayate laulude helin polnud rinnas veel vaikinud.

Tunde kestab rahvaränd kodusesse. Autod teevad kiiret tööd, kuid neid jätkub ainult õnnelikele. Ja kui kontserdile tulijate hulk hakkas lõppema algas linnast vastupidine vool — vabaõhu-etendustele.

Laulu- ja teinapäev.

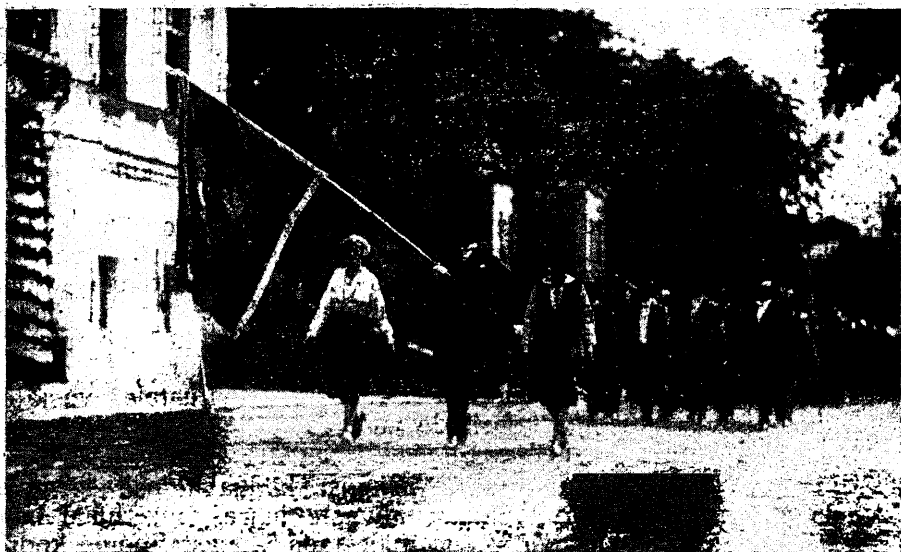
Rongid veavad rahvast alatasa juure. Kaugelt suurem osa neist on inimesed, kes tulevad kaasa elama neid suuropäevi, keda laulu hüüid kutsunud kodust välja.

Linn omab juba ilmalinna välimuse oma rahvarohkusega ja liikumistihedusega. Ja polnud ka ime sest peokülaste, kodumaa-laste ja Tallinna elanikkude koguarv igatahes moodustas arvu mis umbkaudu lähedane 1/3 Eesti rahvale. Kunagi pole Tallinnas olnud niipalju kirjut rahvusriiete värviakkorde.

Pühapäeva hommikul pidid olema pasunakooride äratushelid; kirikutornidest, kuid need jäid ära sel põhjusel, et mängijad olid.

liiga väsinud, said vabaõhuetenduselt koju alles hommiku eel ja raske päev seisis eel. Varahommikul oli jällegi laulupeo platsil üldproov lauljaile.

Kella $\frac{1}{2}$ 7 ja 13 ajal olid Tallinna suuremas kirikus — Kaarli kirikus Händeli oratooriumi „Messiase“ ettekanded, linnade ühendatud kooride poolt. Kirik oli rahvast seinast seinani täis ning kiriku ümbrus samuti, kuhu tungisid suure koori jõulised helid prof. Topmani taktikepi alt.

Rongikäigu algus L. L. lipuga möödumas Kadrioru lossist

Kell 5 pidi olema üldkontserdi algus. Juba paar tundi enne algas rahvavool Kadrioru suunas. See aina tihenes ja tihenes ning tõusis oma haripunktile kontserdi alguseks. Siis aga juhtus ootamata takistusigi, sest korra lõppesid kassadest piletid otsa mida muretseti juure kiires korras. Rahvast aga oli sissepääsude juures paisuna.

Laululavale koguvad lauljad, kuid nende hulk suureneb aeglaselt. Lauljad on samuti inimurrus kinni, samuti ootavad edasipääsu autobarrikaadide tagant. See viivitab ka laulupeo algust.

Rüigivanema ilmumist tervitatakse trompetide hüüetega. See äratav rahva hulgas jällegi marulise meeoleolu tõusu, mis väljendus mütside loopimises, kätteplaginas, püstitõusmises, pinkidele ronimises ja üldises elavuses.

Varsti tõuseb üldjuht J. Aavik juhataja puldile ning jällegi tuleb kuuldavale E. Aava „Laulik.“ Kohe selgub, et ilm on muutunud laulupeo kasuks. Kuna eelmisel päeval mõned tuulehood mõne laulu koha ära pleekisid, siis nüüd merelt õotsuv tuuleke lükkas häälte lained kuulajate väljale ja üldkõla oli tunduvamalt parem kui eelmisel päeval.

„Laulik“ meeldib täna rohkemgi kui eila, rahvas plaksutab maruliselt, kuid Lauljate Liidul oli ees midagi muud. Juhataja toolile astub Lauljate Liidu juhatuse liige A. Oinas, kes teatab, et liitrahvalt lätlastelt tulnud sõbralikkude tervituste vastuseks laulame koos Läti kooridega Läti rahva laulu. Tormilise meeleavalduse ja tervituste all sammub Läti üliõpilaskoor laululavale. Mütside õhku loopimine, lehvitamine, hüüded ja plaksutused muutuvad üle määratu rahvamere ennenägematuks mürisevaks tuisuks. See ulatas laulupeoplatsi äärest äärde, sest kogu väli oli peaaegu külgeküljelt rahvast täis, võrratult rohkem kui eelmisel päeval.

Pole iialgi lauldud ühtegi Läti laulu nii suure koori poolt ega lauldagi vist kunagi Lätis eneses. Ja niisugust vaimustust pole ka lätlased näinud kusagil välismaal, mis tõusis selle lätikeelse laulu järele kooris ja kuulajates. See ei tahtnudki lõppeda, elaguhüüded tõusevad tuhandetest suudest, kuid see vaikis siis, kui juhatajapul-dile ilmus jällegi A. Oinas.

Ta teatas, et vennasrahva soomlaste tervitustele vastates laulame koos 500 Soome kooriliidu lauljaga

„Terve, Suomeni maa“.

Veri on paksem kui vesi. Niisugust kiiduavalduse tormi ei suudaks keegi oletada Põhjamaa rahvaste juures, mis nüüd lahti pääsis. Seda ei suuda mõõta ega mälestada ja vast Soome kooriliidu lauljad ise teavad, mis nad tundsid, kui eestlaste soojad südamed õhkusid nende poole igal võimalikul viisil. Kui nad kõik olid jõudnud pärale, saabus vaikus üldjuhi Neumani puldile tõusmisega ja „Terve, Suomeni maa“ toodi sügava julge rõhuga jõurik-kalt esile. Ja nüüd selgub üllatuseks, et oli võimalik veel suurem südamest ülevoolavast vennastunde ja lauluvaimustuse laine. Selle kirjeldamiseks aga ei ole sõnu.

Siis järgneb kontsert. A. Kasemetsa juhatusel lauldakse Kreegi „Meil aia ääres tänavas“. Seega on meeleolu jällegi sõpradelt kantud kodu vaiksesse intiimsusse. Lapsepõlvest rääkiy, lapsepõlvest kõigile tuttav viis vallutab avatud südamed. Lõpul soovitakse näha autorit, kellele võlgnetakse tänu selle sügava elamuse eest, kuid Kreek on kadunud. Nähtavasti heliloojate keskel oli tekkinud peitujääjate või kadunute erakond, kuhu kuulusid M. Saar, C. Kreek, T. Vettik ja A. Kapp, Mart Saar ei tulnud välja oma „Valuvõtmise laulu“ meeleolurikka ettekande järele, kuigi nõuti päris tormiliselt ja T. Vettik oma järgnevale „Unele“ osaks

langenud kordamise ja autori nõuete järele jäi ka kuhugile, kust oli vist palju mugavam jälgida kõike seda oma laulu mõju, kui koori eest, pika pingi otsast.

Aavik oma „Sõidu sõitmist“ ei korranud ka. Sest juba esimesel laulmisel see oli autori juhatamine ühtlasi.

Kuid Tobiase „Varas“ ei pääse teistkordsest ettekandest. Kuigi autor enam ei viibi elavate keskel, siiski ta vaim ütles laulu kaudu veelgi oma rahvale sütitava sõna muusika vägevast ilust, kutsus endaga kaasa sinna ilu ilmadesse. Ikkagi teostub see, mida mees seadis omale ülesandeks ja elutööks.

Rongikäik möödub Kadrioru lossist

Rõdul Riigivanem J. Tõnisson, Valitsuse liikmed ja diplomaatiline korpus

Siis tuli jällegi järjekorraline auavaldus meie muusika emale — Miina Hermanile. Seekord „Tuljakuga“. Ja tõepoolest — Tuljaku puudumisel meie muusikas oleks õige asendamatu tühi koht, seda mõistame nüüd, kui Tuljak on olemas. Ja rahvas oskab vahel tänada vägaigi liigutavalt, mis ilmus selles soojas juubelduses, mis sai autorile osaks nii enne kui ka pärast laulu kordamist tema juhatusel.

Ühendatud puhkpillide kontsert

algas J. Aaviku marsiga „Kungla rahvas“, mis möödub õige hoogsalt. Kuigi sellele ei järgne eelmiste kõrgust meelevaldust, siiski oli tunduv soe süttimine ja rahuldustunne, et omame juba selliseid

muusika palasid, et kuuleme armast Kungla rahvast ka orkestris, ilusas muusika mundris.

Kuid Miina Herman oma piduliku marsiga teenib jällegi kaunid loorberid. Ta on võitnud rahva armastuse nagu alati. Ja ta juhatas ka oma tükki, mis sütitas veel rohkem, sest avalikult näeb seda harva, et 1500 meest alluvad naise taktikepile täpsusega.

Teistest paladest teenivad tormi ja kiitust R. Kulli „Potpourri“ ja Tamme „Tule koju.“ Aga kes jõuab kõike niipalju korrata nagu tuhanded soovivad.

Ühendatud meeskoor

oli silmnähtavalt väiksem kui eelmisel päeval, kuid laul tundub haaravam ja nauditavam. „Seitsme sammeldanud sängi“ eeleegiaga hakates ja lõpetades pateetiliseni „Üles“ mööduvad kõik laulud suure tundeväljendusega ning teenivad ära rahva südamlikke meeleolu väljendusi nii lauljatele kui ka laulude autoritele.

Ilma vaheajata algab

Ühendatud segakooride kontsert.

Siin selgub veelgi, et laulupeo meeleolu sünnitajaks pole ükski laul ise vaid ka koori suurus, kontserdi nähtav osa. Millest muidu tõusis jällegi suurem, liikuvam kaasaelamine, kui oldi lõpul A. Kapi „Üles“-lauluga! Kuid aega on kulumud palju ja juhid ruttavad eeskava läbi laulmisega. Aga E. Võrgu „Ma lille sideme võtaks“ järele ei saa edasi „tormata“ vaid peab andma rahvale aega veel kord noorele heliloojale tundmuste avaldamiseks. Kuid lauljad on siiski Võrgust rohkem vaimustatud kui rahvas. Näib nagu annaks Võrgu laul lauljaile endale rohkem kui kuulajaile.

E. Võrk upitatakse järeljäämatute nõudmistega oma laulu kordama. See lõpulgi ei taha vaikida meeleavaldus, kuid siis asub Kasemets juhatama oma „Vaestlast“. Üldiselt tuntud rahvaviisi kuuldakse siin uuestsündinuna, ilusaks kasvanuna. Rahvas ei jää selle puhul ükskõikseks. Oodatakse, et Kasemets oma laulu kooril ka korrata laseb, kuid vastu ootusi tuleb kuuldavale Miina Hermani „Kalev ja Linda“. Peab juba leppima, sest võimata on hiiglakoori peatada. Ja seegi laul on vana proovitud abinõu eestlase vaimustamiseks. Ja tema võtab vastu taktikepi üldjuhilt, tema soe süda ei jää külmaks ning teenib jällegi otse vapustava kiiduavalduse. „Priiuse hommikul“ ja „On ilus Eestis elada“ suudab üldjuht kiire tegevusega kordamise eest päästa, et lõpetada kontsert Läte „Lauluga rõömule“.

Kaks laulupeopäeva on läbi ja siia sobib see suursugune hümn jällegi nagu ei ükski teine laul. Autor võtab tagasihoidlikult vastu rahva liigutava poolehoiuavalduse, juhatama ei hakka. Arvatakse, et meie esimene sümfoonia orkestri juht on taktikepist võõrduanud. Kuid ennem on see hallpea Läte tagasihoidlikust iseloomust. Laul

korratakse aga siiski rahulduseks rahva palavale ühemeelsele nõudmisele.

Kui seegi on läbi ja äkki leitakse, et ilusal laulupäeval on lõpp, siis ometigi kellegi jalg ei sõanda astuda koduteele, tundub nagu tahetaks igavesti jääda siia, nagu oleks siin koht, kus manatakse välja kõik pühapäevalik, nagu valitseks siin laulutaevas, millest raske välja astuda, lahkuda.

Antakse juba tungivat soovituski lahkumiseks, et laululava tuleb vabastada Draamastuudiole, sest aeg on juba üle kümne, kuid sellele vastatakse koori poolt: „Ei saa lahkuda, laulda tahame“.

Osaline vaade laululavale enne laulupeo algust

„Laulame veel, laulame veel“. Kaugusest ja publiku hulgast hüütakse „Hümni, hümni!“ Meeshäälte hulgast hüütakse: „Laulame „Koitu“! Kuid kaitseväge koorid soovivad ühel häälel nagu sõjaväelise tervitusega: „Laulame „Isamaa ilu hoieldes“.

Mitte ükski ei taha lõppu. Kes seda peavad tahtma, on Lauljate Liidu juhtivad tegelased, sest meeles seisab leping Draamastuudioga. Ja et juhti ei tule, siis tekivad isehakanud juhid, kes aga ülesandega hakkama ei saa. Algavad hurraa hüüded üldjuh- tidele ja heliloojatele. Neid tõstetakse kätel õhku, tuulutatakse hääst südamest. Ja siis nii kurb kui see ka ei olnud murdis läbi vana lohisev ja logisev lõputa laul „Ta elagu“. Uut Eesti elagu-

lauulu oli küll õpetatud, kuid see polnud veel sisse juurdunud ja vana võitis veelgi, kuigi vahel heitlesid mõlemad viisid. Siis aga ei adanud koorijuhtide passiivne kõrvalt vaatamine. A. Kasemets tõusis juhataja puldile ja lauldi

„Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“.

Selle lõppedes kestsid veelgi kaua hüüded, kuid nüüd ometigi hakati valguma linna poole.

See peopäeva anarkiline osa oli siiski ilus ja mõjuv. Kuid harva näeme meie puhast laulujoovastust, ilusat vaimustust! Nüüd nägime seda kõige suursugusemal kujul. Kahju ainult, et see ei saanud kuuldavaks raadio teel, „Ringhäälingu“ mees võttis ühenduse liiga vara ära.

Õhk aga oli muutunud külmaks, kuid seda ei tunnud kojuminejad, kellele s ü d a oli soe laulu taevalikust tulest.

Laulupeo kolmas päev.

Et kahest laulupeopäevast ei jatku, see selgus juba mõni kuu enne laulupidu. Võimata oli rahuldada kahe päevaga välismaa kooride esinemissoove ja nii omadki koorid pakkusid võimalusi laulupidu sisukaks pikendamiseks. Nii siis tuli ka laulupeo kolmas päev.

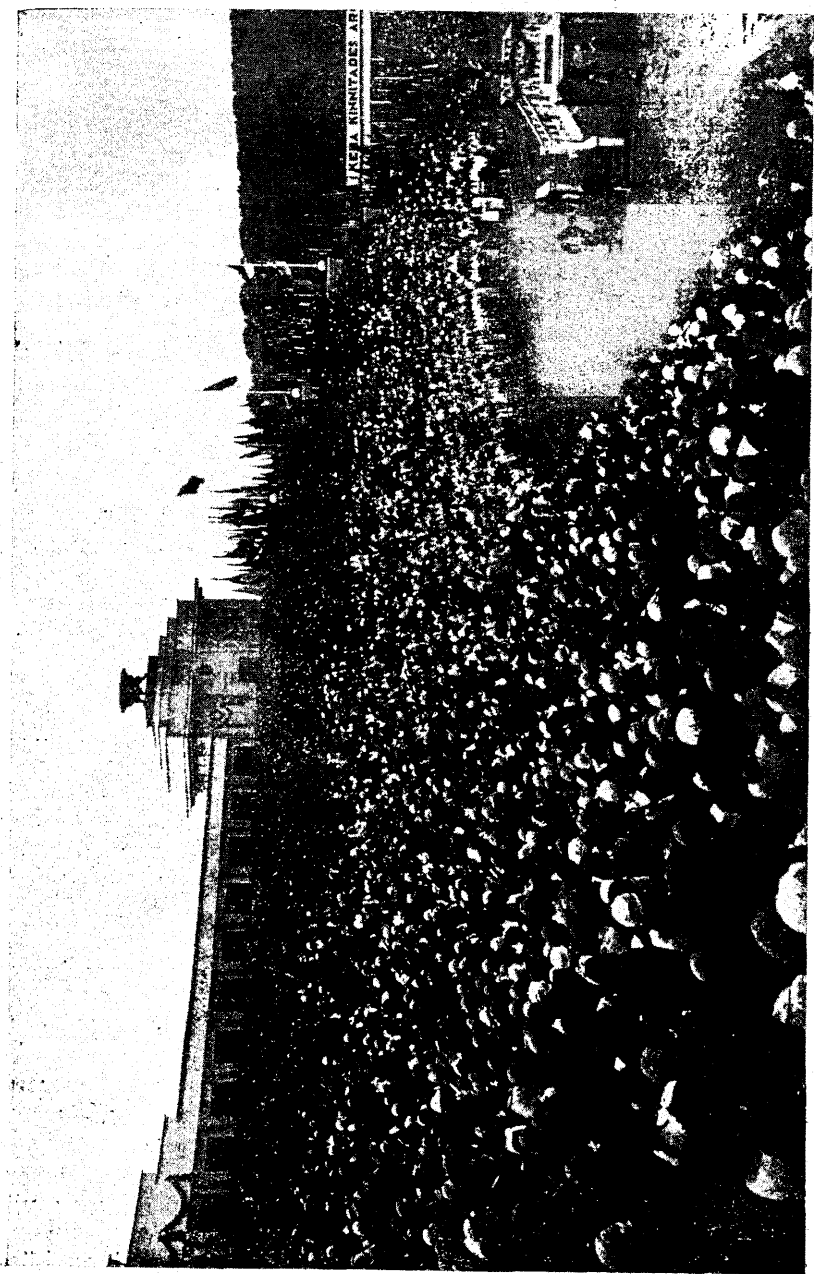
Kuigi juba suur rahvalaine oli alanenud, siiski oli veel lootusi küllalt kolmandagi päeva suurejooneliseks kordaminekuks.

Juba kella 3 ajal valgus rahvameri tuntud teel laulupeoplatsi poole. Ja kontserdi alguseks kogunes rahvast mitte küll pühapäevase päeva rohkusel, kuid ligikaudu näis hulk andvat välja laulupeo esimese päeva mõõdud. Koor oli aga natuke vähenenud — ärtele oli tekkinud tühi riba.

Kell 4 algas peopäev ühendatud kaitsevääre orkestrite kontserdiga. See oli juba tunduvalt tasakaalukam suurest üldorkestrist, kus mõned pillirühmad vähesuse tõttu ära „uppusid“. Kaitsevääre orkestrid aga on elukutselised, seega suutsid nad pakkuda juba tublit mängu, mis annab õige kiiduväärt pildi meie kaitsevääre orkestritest.

Nüüd tuli „lätlaste tuluõhtu“ nagu seda humoorikalt nimetati. Kui kuulajate sooje tundeavaldusi Lätile tuluks lugeda, siis olid küll igasugused ootused ületatud. „Dziesmuvara“ koor aga vastab nendele tervitustele Eesti hümniga muidugi ka Eesti keeles, mis kutsub välja kestva ovatsiooni. Selle järele tahab koor asuda Läti helitööde juure, kuid rahvas nõuab Läti hüdni. Ja „Dziesmuvara“ koor toob kuuldavale ka Läti pühaliku hüdni, mida kuulatakse püsti seistes ja päid paljastades.

Selle järele Läti üliõpilaskoor kandis ette viis Läti laulu, mis saavutasid kuulajate sooja vastukõla. E. Melngailise laulu „Kade pärnaksi bâblini“ tuleb rahva vaimustaval nõudmisel korrata.

Laulupeo algus

Üldkoor laulab A. Läte „Laul rõõmule“. Juhataja pildil L. Neuman

Kui lätlased elagu hüüete all laululavalt eestlasi elada lastes lahkunud, tuleb lavale Norra naisüliõpilaste koor. Nendelegi puhkeb kauakestev auavaldus. Nad lasevad kuulda oma põhjamaised hõbedakõlalisi laule. Lõpetavad Norra hümniga ning rahvas tervitab soojalt armsaks saanud koori ta lavalt lahkumisel.

Nüüd on järjekord Soome kooriliidu 650 pealise koori käes. Nad hakkavadki ilmuma siit-sealt rahva hulgast. Igal pool aga ärkab jällegi ellu sama vaimustus, mis eelmisel päeval tekkis soomlaste tervitamise juures. See kestab kuni Soome koorid on kogunenud ja nende koorijuht Wilho Siukonen tõstab taktikepi. Soome koor laulab kolm laulu, lõpetades Sibeliuse lauluga „Isamaale.“

Siis tuleb puldile Soome kooriliidu esitaja, kes peab sütitava kõne laulust. Kõne on valitud sõnadest, mis eestlastelegi arusaadavad tõlketa. Ka Soomeski peetavat laulupidusid, kuid nende üldkoor ulatavat ainult ühe viiendikuni Eesti omast ja kuulajate arv kümnendikuni. Ta tervitab Eesti rahvast Soome kooriliidu nimel.

Kõne sütitas ja tõstis uue auavalduse Soome külalistele. Nõutakse Soome hümnit. Kui seegi siis tuleb ja pühalikult ära kuulatakse, lahkuvad soomlased lavalt kandes kõrgel oma lippu.

Rahva auavalduste all valguvad nad kuulajate sekka laiali.

Nüüd tuleb jällegi uudisnumber

Tallinna karnisoni meeskoori laul

E. Aava juhatusel. See on laialdastele hulkadele alles teadmata, et sõduridki õpivad laulu nagu „era“ rahvaski. Ja kuidas veel laulis see 350 meheline mehine koor! Sõduritele elatakse ikka kaasa, vaadeldakse huviga nende jalutuskäike ja nüüd kuulati nende laulu, kuid see polnud sõduri laul, selle sõna tuntud mõttes, vaid hästi ettevalmistatud kontsert. Eriti hea menu oli Toivo Kuula „Nuiameeste marsil“, milleks mõjusid kaasa muidugi soomlased, kes omamaa laulust sattusid vaimustusse rohkem kui eestlased. Laul korratakse.

Siis tuleb ettekandele J. Aaviku „Üles“, millele mängib kaasa kaitseväge sümfoonia orkester. See sütitab väsimatu kuulajaskonna veelgi ning helilooja J. Aavik peab ka kord anduma hulga järele ja juhutama oma helitööd, võtma vastu rahvalt teenitud auavaldused.

Aega on kulunud palju, õhtu jõuab lähedale. Lisaks sellele kerkivad lääne taevasse vihmaennustavad pilved. Koorijuhid peavad nõu ja paratamatult kujuneb lugu nii, et ühendatud Lõuna Eesti ja ühendatud Põhja Eesti kooride esinemine nagu varem katsetud oli, peab ära jääma. Kutsutakse kokku üldkoor viimasteks lauludeks.

Kadumismeeleolu on juba tunduv. Tundub, et peagi on käes laulusügis. Selle tundmuse peletavad ajutiseks armsaks saanud

laulud. Rahvas teab et on lõpp, kuid nüüd alles maitsetake õhinaga neid viimaseid laule. On teada, et neid laule ei kuule jällegi nii pea niisuguses vägevas ettekandes. Veel kord kutsutakse välja autoreid, puistatakse südamed tühjaks ja nii kõlab lõpuks jällegi Türnpu „Priiuse hommikul“. Selle kordamise järele on eeskava läbi.

Nüüd algavad lõpukõned. Puldile ilmub Lauljate Liidu esimees prof. A. Topman, kes kõneleb laulupeo suurest rahvuspoliitilisest tähtsusest ja tänab lauljaid suure tehtud töö eest. „10 aasta jooksul

Vaade publikule laululavalt pühapä. 1. juulil

oleme suuresti suutnud tõsta meie laulukultuuri. Kord, omal ajal, leidis meie keskel kangelaslik mees, kes julges öelda võõrale võimule, et antagu meile kümneks aastaks omavalitsust ja teie ei tunne meid enam ära. Ning saatuse on tahtnud, et seesama julge kodanik on praegu meie riigivanem.“

Sellele järgnevad võimsad tervitused ja auavaldused riigivanemale, kes püsti tõustes teeb tänukummardusi lauljatele ja rahvale. Selle järele rahvas alles sütib. Hiiglakoor lehvitab rätte, kuulduvad üksteisesse äraappuvad hüüded.

Selle vaibumisel tuakse kooride poolt üldjuhtidele loorberipärjad. Jällegi „ei saa koor mitte vaiki olla“ ja algavad elagu-laulud kõikide, kõikide aadressil. Laul algab ja lõpeb ja iga alguse eel hüütakse kümnekond eladalastava nime. Neile ilmub juhiks

ka keegi lauljate hulgast, algatades „uut elagu't“ ning nüüd mässavad kooris tervitushelid, kuna all peetakse koorijuhtidele pärgade üleandmisel tänukõnesid. Lauljate Liidu lipp saluteerib alatasa.

Siis tuleb riigikogu esimehe K. Einbundi kõne. See on mehine ja kohane laulupeo hoogne lõpukõne. Ta tänab kõiki laulupeost osavõtjaid, tänab teisi rahvaid, kes oma kooridega laulupeost osa võtnud. Kõnet katkestavad alatasa puhkevad tormilised meelevaldused. Kõne lõpul lauldakse meie teist hünni „Isamaa ilu hoieldes.“

Läti saadik J. Seskis ilmub nüüd kõnetoolile. Ta peab vaimustava tervituskõne, et eestlasi ja lätlasi ei seo üksi naabrus ja sõprus, vaid lätlastes on ka osa soomesugu verd — lätistunud Liivi rahva kaudu. Seepärast lätlased jälgivad rõõmuga Eesti suursaavutusi. Kõnele järgnes üldkoori poolt „Latviju himna.“

Soome saadik Aarne Vuorimaa peab tundmusrikka hõimukõne, sest vereside kutsub. Seepärast on sellelegi laulupeole saabunud suurel arvul soomlasi. Ses mõttes ka IX laulupidu on saanud uueks sillaks meie rahvaste ühendamisel ning sellega on jällegi ühendunud käed igaveseks vendsuseks.

Ameerika eestlaste poolt kannab tervitusi ette A. Pranspill, kes ühtlasi tervitab ka New-Yorgi linnaapea nimel. Ameerika Eesti koori poolt tervitab prl. Tulk. Selle järele loetakse ette telegrammid end. Soome saadikult R. Holstilt, Läti laulupeo komiteelt, Dr. Speegilt j. t.

Juba ähvardav vihmapihv on jõudnud lähemale. Ja kui riigivanem astub ütlema laulupeo lõpusõnu, siis langevad juba esimesed vihmapiisad. Hoogsat isamaalist kõnet kuulatakse õhinaga ning kui see lõppenud, ühendab veel kord kõiki lauljaid ja kuulajaid, „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“.

Siit peale on laulupidu lõppenud. Kõik mis sündis väljal veel vihmajärgi all, kestvad elaguhüüded riigivanemale ja teistele tege- lastele, see ei kuulunud enam ametlikult laulupeo ajasse.

Laulupidu suri. Kuid ta elu oli ilus, kuigi lühike. Taevani tõusnud meeoleu laine langes aegajalt tagasi argipäevase halluse sihis, ilusad elamused astusid mälestuskambritesse, kus neid külastatakse tihti, silmitsetakse neid, elatakse mõttes veel kord üle. Sest see mälestus elab kõikides surmani.

oo

Ilusaks mälestuseks

on ülesvõtted laulupeost. Kõik selles Muusikalehes trükitud pildid on postkaartidena saadaval Lauljate Liidu büroos. Hind ja tellimise kord kaane-kuulutus.

oo

IX laulupeo kontserdid

T. Vettik

Taevataat taltsutas pilvi ning laulupeo päevil oli ilm ilus. Nii pidigi see olema, kuna meie üldlaulupidude pikk ajalugu ei tunne ühtki juhust, kus vihm oleks selle nurja ajanud. Nii võis sellelgi laulupeol suure rõõmuga hiiglakoori kontserte kuulata suurem kuulajaskond.

Nüüd on laulupidu mööda. Mööda need elavad pidupäevad, mis tõid enesega kaasa nii palju tuju ja meelolusid.

Peo möödunud, tehakse selle saavutustest harilikult kokkuvõtte, mida taotleavad ka järgnevad read.

On selge, et väljas, vabas õhus, kus laulu mõju segama pääseb tuul, päike ja veel palju kõrvalmõjusid, ei saa laulukoor seda anda mis kinnises ruumis — kontsertsaaalis. Ka ei saa nõuda et sarnane hiiglakoor omas ansaamblis võiks kunstiliselt hääd tervikut pakkuda, olgu vast suurearvuliste ühisproovide tagajärjel. Siinse ülesanne: saavutatagu lauluvaimustust, hoogu ning ettekantava helitöö meeleolu üldjoontes!

Nii ka kuulsime. Koor laulis kahtlemata paremini, ladusamini ning tähepanelikumalt kui varematel laulupidudel, (võtame arvesse suurt ettevalmistustööd) ning mõned ebapuhtused intonatsioonis, äralibisemised taktikepi alt ja mõned sabad maha arvata, siis võib töö tulemustega rahule jääda.

Võtan arutusele laule kava järjekorras ning märgin nende saavutamises üldisi hüvesid ning puudusid.

Laulupeo suurkanter algas A. L ä t e lauluga „Laul rõõmule“. Üldkooride juhataja L. Neuman oskas selles laulus hästi tabada seda suurejoonelisust ning laiust — ning laul kõlas suurepäraselt, massiivselt. L. Neuman suutis omas juhutamises üldiselt tublisti mõjutada lauljaid just muusikalisele tõlgitsemisele. Tema juhatatud lauludes tundus tublisti muusikalisi läbielamusi, tunnelmaid, vaatamata tema hajameelsele taktilöögile, mis lauljais mõnikord võib olla arusaamatusi tekitas. J. Zeigeri „Kui lähed sõtta“ ja M. L ü d i g u „Rändajat“ juhatas üldjuht J. A a v i k. J. Zeigeri „Kui lähed sõtta“ ei pääsenud mõjule. See laul jättis kahvatu mulje. Mis põhjusel? Kas sellepärast, et see laul nii lühike? Ka lühikesed laulud võivad pääseda mõjule; päälegi lauldi seda laulu d a C a p o. See elegeiline ning õrn-ilus, äärmiselt tundeline rahvaviis nõuab väga hella käsitust — ettekannet. Siin aga võttis juhataja laulu tempo kiire, mille tagajärjel laul ei pääsenud üldse kõlama. Ka tenorite imitatsioonid olid kiire tempo tõttu ebatäpsed ning kahvatud. Veel: ei oleks pidanud kava kokkusäädjad seda laulu nii kava algusesse — teine laul — paigutama, vaid rohkem lõpu poole, mil koor ning juhatajad laulus juba

rohkem kohanenud. Siis oleks see laul kindlasti paremini õnnestunud. Nii oli aga selle laulu äpardus juba ette aimata. Kahju sellest ilusast laulust! Kahju autorist, kes pidi kuulma oma tööd nii kahvatus ettekandes

M. L ü d i g u „Rändaja“ kui ettekandelt lihtsam laul tuli kuuldavale kõlavamalt, kuid ka seda laulu lauldes polnud koor veel laulu hoos. Ka A. L e m b a „Linakatkuja“ ja T h o m s o n i „Kullakese kodu“ A. Kasemetsa juhatusel ei pakkunud iseenesest muusikalist huvi. „Linakatkuja“ oma äärmiselt verevaese ning monotoonse väljatöötusega mõjus tüütavalt omas primitiivses korrutamises; „Kullakese kodu“ aga kõlas intonatsioonilt väga ebapuhtalt. Alles K. T ü r n p u „Priiuse hommik“ A. Kasemetsa juhatusel pääsis suuremale mõjule, ning siit päale oli kontserdil hoog sees. „Priiuse hommikul“ on kirjutatud lihtsa abinõudega, rahvalikult. Ta on suurele publikule ikka meeldinud — nii ka nüüd. Teist osa tõlgitses juhataja A. Kasemetsa aga vähe kiirelt ning üldiselt monotooniselt. Üldse lauldakse seda osa, nii palju kui ma kuulnud olen, liiga kiirelt sõnadest: „Mägedel hõisatakse“. See osa muutub kiire tempo tõttu mingisuguseks marsiks, kaob muusikaline raskus ning tõsidus. Ka intonatsioonis oli siin ebapuhtus: bassidest laulsid pooled la, teised pooled la-bermool. (Sarnane viga oleks eelproovidel küll pidanud kõrvaldatama!) Ka tenorid eksisid siin, kuid see eksimus oli juhuslik.

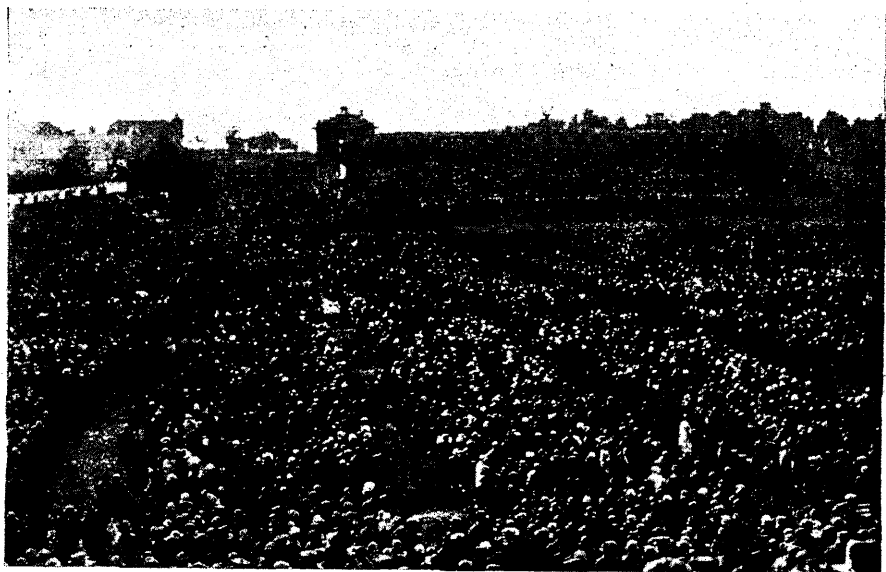
E. V ö r g u „Tulevik“, mille pärast juhataja L. Neuman nii väga mures oli, õnnestus hästi ning jättis muusikaliselt väga häa mulje.

Esimese kontsertosa lõpus juhatas J. Aavik S i m m i „Koduviit“, mis õnnestus võrdlemisi korralikult. Isegi raske lõpp kõlas rahuldavalt, kuigi intonatsioon siin kaunis ebapuhas oli ning ettekanne vähe ebakindel. Kuid ka siin peab ütlema: tempo võeti veidi kiire ning laul viidi läbi ühesuguses kiires tempos, kuna tempo muutus siin väga tarvilik on: Näituseks keskmises osas — meno mosso — oleks rahulikumat liikumist vaja. Nii tundus selles laulus närvilikkuaju, mille tagajärjel paratamatult pealiskaudsus. (J. Aaviku juhatamises tundus seekord suurt närvilikkust, mille kontosse tulebki kirjutada mõningad liig-kiired tempod).

Nüüd järgnes ühendatud pasunakooride ettekanne. Mängiti A. Kapi „Marssi langerute mälestuseks“ (muusikaliselt huvitavamaid palasid pasunakooride kavas) J. Aaviku marssi: „Kungla rahvas“, E. Tamme avamängu viisile „Tule koju“. A. Virkhausi „Pulma valssi“ ja R. Kulli „Potpourri-Fantasiat“. Pasunakoore juhatas suure hoo ning temperamendiga Raimund Kull. Ettekanded õnnestusid hästi.

Meeskooride ettekanne oli aga palju vähem sulav kui sègakooridel. Et meil pole palju kõlavaid I tenoreid ning sügavad bassid väljas kahvatult kõlavad, siis polnud meeskoori laul kuigi

ilmekas. „Kevad käes“ (Thomson) „Kõju“ (Läte) ja „Mängupõlve mäetag“ (Kapp) juhatas L. Neuman. Kaks esimest kui väga lihtsat laulu õnnestusid, olgugi, et „Kevad käes“ intonatsiooni puhtuses palju soovida jättis. Kolmas aga „Mängupõlve mäetag“ ei sobi vähe kokkulaulnud koorile. Ka ei sobi see laul väljas laulmiseks. Kui L. Neuman seda laulu Estonia kontsertsaalis „Akadeemilise meeskooriga“ hästi väljatöötatult laulis, jättis laul väga ilusa mulje. Siin jäi laul aga kahvatuks. Ka ei kostnud tuule tõttu piano kohad publikule.

Vaade publikule ja laululavale

Järgmist, K. Türrpu „Mu isamaa nad olid matnud“ juhatas A. Kasemets. Laul iseenesest on väga katkeline; mõned osad head, mõned jällegi väga sisutud. Puudub üldine muusikaline mõttejoon, mis seda laulu seoks tervikuks. Sellepärast on ka seda laulu raske tõlgitseda, ning A. Kasemetsa juhatusel jättis see väga kahvatu muusikalise mõnu. Juhataja A. Kasemets viis aga laulu läbi kindlas rütmis, liigagi kindlas. A. Kasemetsal on juhatamisel üldse väga selge löök, kuid selle juures väga raske. Rütmiliselt mõjub see kindlalt, kuid muusikaliselt surmab see raske ja puine löök igasugu meeoleolu ning laulud kõlavad ikka külmalt ning äärmiselt puiselt.

Iga üldjuht peab omas juhatamises mõjutama lauljaid muusikalistele tunnelmatele; ta peab tegema seda aga väga arusaadaval keelel. Laulude tõlgitsemisel eestkätt rõhku panna muusikalisele

meeleolule ning tujule; löök olgu aga alati väga teravmõtteline ning tabav, mis lauljaid vaimustab ning iseenesest kaasa kisub. Seda aga ei olnud siin märgata.

J. Aavik viis oma „Üles“ meeskooridega suure hooga läbi, ning tundus, et meeskoor kõlas siin kõige paremini.

Kontserdi viimane osa koosnes jällegi segakoori laulust. Esi- mesena kõlas E. Aava „Laulik“ J. Aaviku taktikepi all. Siis Tobiase „Teel“ L. Neumani juhatusel, M. Hermani „Kalev ja Linda“ ja Törnpu „Troost“ A. Kasemetsa juhatusel. Need laulud õnnestusid kõik hästi. A. Kapi „Isamaalipu all“ aga viidi läbi väga ebakindlalt, mis juba ette oli aimata, kuna laulus on väga raskeid häälte sisseastumiskohti. Tobiase „Varas“ aga kõlas suure hoo ning temperamendiga. See laul sütitas kuulajaid tublisti.

Mulle jäi aga arusaamatuks, miks sopran-alti ja bass-tenori kaanoni koht „A'ge taga“ keskel nii jõuetult lauldi. Miks siin juhataja suuremat säravust ning jõudu ei nõudnud, kuna see on ju kõige suurem hõiske koht! Peale selle laulsid pooled bassidest sõnas „võtke“ puhta kvindi do'-fa asemel ikka puhta kvardi do'-sol, mille tagajärjel selle kõlava akkordi mõju oli väga võnkuv. Oli aga ka huvitav kuulda, et juhataja L. Neuman mõnikord selle laulu lõpus ritardeeris, kuna seda noodis küll märgitud pole. Omast kohast huvitav: jätab melankoolse mulje. Kuid mulle tundub siiski ritenutota paremana. Sest see tagaajamise aju pole kaugeltki lõppenud laulu lõppedes. Aju kestab ikka veel edasi! Küllap Tobiaski nii tundis!

Nüüd lauldi meie laulupeo kava hiilgenumber, Mart Saare „Ja an läheb jaanitulele.“ Kahtlemata on see hiilgenumber oma konstruktsioonilt ning säravalt temperamendilt. Kuid, kahjuks, ainult laulupeo noodis. Ettekandelt oli see küll kõige nõrgem. Oieti ei saagi seda ettekandeks nimetada, ja ei saa ka sellest seisukohast arutusele võtta. Kas arvatakse, et M. Saar võis sarnast viletsat ettekannet kuulnud ilmuda temale määratud auavaldusi vastu võtma? Miks ollakse siiski nii hoolimatud. Kujutan ette seda toredust kui seda laulu oleks lauldud 15 tuhande laulja suust, kui oleks lauldud 10, 5 tuhande laulja poolt! See laul oleks pidanud küll laulmata jääma! See pidi olema juba proovil ette näha, et laulu ei osata. Nii hoolimatult aga meil ühe parema ning peene- tundelisema helilooja tööga ümberkäia ei kõlba! M. Saarel miski- pärast ei vea laulupeo lauludega. VII üldlaulupeol jäid tema laulud laulmata, VIII laulupeo olid juba laulupeo noodid trükitud, kui koorijuhtide nõudmisel täiendati kava Saare lauludega. Laulud jäid aga suuremal osal kooridel õppimata. Nüüd olid laulud küll noodiraamatus trükitud, kuid jällegi suuremal osal õppimata.

Eelproovidel oleks pidanud küll sellele tüsedale laulule rohkem tähelepanu pöörama. Pooltele kooridele oli see kindlasti jõu-

Uldvaade laulupeoplistele ja laululavale Lasnamäe veevull teisel laulupeopäeval

kohane. Ta on samuti mitmehäälne kui „On ilus Eestis elada“, kuid häälte juhtivuselt isegi kergemalt kätteõpitatav. Kuid kindlamat ettekannet poleks „Jaan lähed jaanitulelegi“ laulupeol tarvis olnud kui oli seda laulul: „On ilus Eestis elada.“

Kui ühe ja sama juhataja taktikepi all üks laul nii suurepäraliselt kõlab, teine aga peaaegu läbi kukub, siis paneb see küll tõsiselt mõtlema. Miks võeti siis see laul laulupeo kavasse, mille kokkuseadjaks oli ka J. Aavik, ning miks ei valmistatud seda laulu eelproovidel korralikult ette, kas või poolte kooridegagi, ja lõpuks: miks ei jäetud seda laulu viimasel silmapilgul laulmata?! Uute, omapäraste helitööde ettekandes on soovitatav juhatajatelt suurt armastust laulu vastu, suurt hoolt ning erapooletust, muidu võivad nad ikka läbi kukkuda. Vanad laulud löövad läbi nii-kui-nii, kuna publik nendega põhjalikult läbiimibunud.

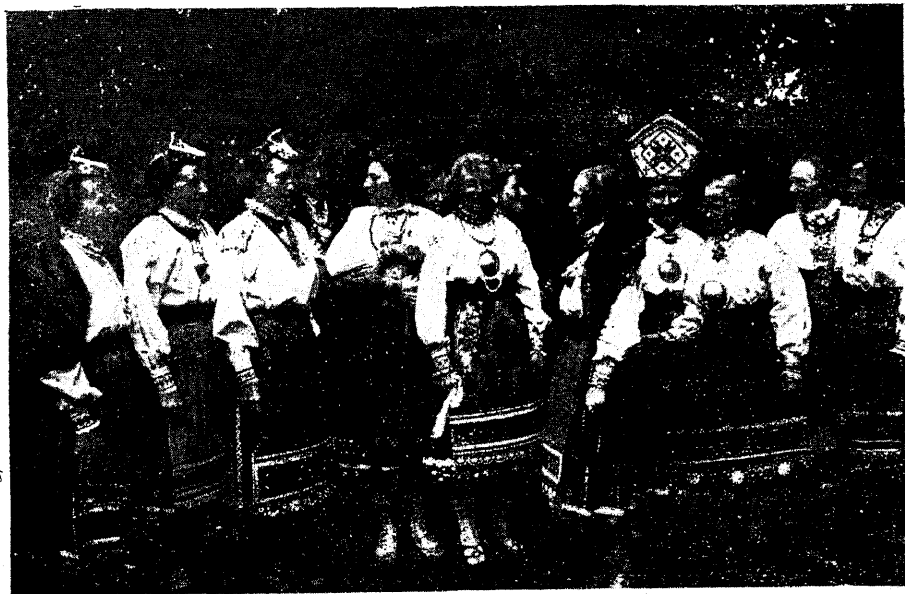
Viimane laul esimesel kontserdil J. Aaviku „On ilus Eestis elada“ kõlas, nagu juba mainisin, väga hästi. Kooridel oli see kindlasti kätteõpitud, eelproovidel oli tublisti tööd tehtud ning menu oli hea. Kuid üks huvitav asjaolu selgus sellegi laulu ettekandel: oli siiski lauljaid, kes polnud võtnud osa ei ühestki eelproovist varem ega ka ühestki peaproovist laululaval. Ja neid oli nii palju, et suutsid oma oskamatuses laulu segada. Tean seda, et helilooja Aavik juba eelproovide algul soovis (lehekülg 9, esimene akkord) peale sõna „oh“ (olgem valmis) väikest pausi. Seda nõuti kõigil eelproovidel. Ka oli mineval suvel selle üle laiemalt juttu ajalehis ja „Muusikalehes“, kuna Viljandi laulupeol samuti osa lauljaist, kes eelproovidest osa ei võtnud, sellel kohal segasid. Kuid kõige selle peale vaatamata ei suudetud seda kohta veata laulda, kui arvesse võtmata jätta kolmandama päeva ettekannet, kus see laul tuli juba 4 või 5 korda ettekandele. Siis oli eksimine küll minimaalne, kuid siiski oli. Kas tõepoolest meie lauljad nii tähelepanematud võivad olla! Ja ometi on seda nii kerge täita: pruukis vaid meeles pidada ja juhatajat jälgida, kes seda kohta eriti hästi juhatamises märkis! See viga ei halvand küll selle laulu ettekande hoogu ning väärtust, kuid ta iseloomustab osa meie lauljaid tublisti!

Teise päeva kontserdi esimest osa polnud minul võimalik kuulda, nii ei saa järgmiste laulude ettekande kohta sõna võtta: C. Kreegi „Meil aiaäärne tänavas“, M. Saare „Valuvõtmise laul“, J. Aaviku „Kuidas sõitu sõidetakse“, T. Vettiku „Unele“ ja M. Hermani „Tuljak“.

Pasunakoovid mängisid eelmise päeva palasid, peale M. Hermani „Tervitusmarsi“ ja A. Vedro väga huvitava „Rapsoodia“ Eesti tantsuviisidest. Samuti kordas meeskoor eelmise päeva laule. Uudisena oli M. Saare huvitav „Seitse sammeldanud sängi“, mida hästi lauldi.

Segakooride kavvas tuli uudisena A. K a p i „Üles“. Juhatas A. Kasemets. Laul viidi kindlalt läbi, kuna lauljad võrdlemisi hästi seda laulu mõistsid. Üks asjaolu aga pole mulle selle laulu tõlgitsemisel kunagi meeldinud. Lõpuks kuulduv alati „ü-lesss“! Minule mõjub see küll ebaesteetiliselt. Milleks siin lõpp küll nii järsk peaks olema? Tuleks kindlasti, esteetilisest printsiibist väja minnes, viimast silpi „les“ lõpetada järgmisel löögil, siis kõlaks „e“ pikemalt ning selle mõjul oleks „s“ normaalne ning kaotaks oma üleliigse

Foto A. Kuusik

Muhu lauljaid IX üldlaulupeol

teravuse. Mõjuks paremini. Analoogiline koht on ka J. Aaviku „Üles“ lõpp, kus J. Aavik samuti tegi.

Järgmist laulu E. Võrgu „Ma lille sideme võtaks“, lauldi üldiselt hästi, väljaarvatud intonatsiooni ebapuhtusi altis (la-bemooli asemel la, mida ei päästnud ka autori enese juhatus,“ nagu Kreek ütles) ning vähe kiire tempo keskmises osas. Minu arvates ei võiks keskmist osa (^{9/8}) kuidagi nii kiirelt võtta: muutub salong-valsiks!

Veel uudisena sellel päeval oli A. K a s e m e t s a „Vaenelaps“, mis autori juhatusel kindlalt läbi viidi. Oli tunda, et selle lauluga eelproovidel eriti tubliste tööd oli tehtud: lauljad mõistsid seda väga hästi.

Laulupeo kolmas päev algas sõjaväe orkestrite mänguga.

Arvuliselt kaunis suur orkester, head mängijad, kuid juhataja G. Rederi flegmaatiline juhatamine ning tuim löök ei sütitanud mängijaid ega kuulajaid. Meeleolu lõi R. Kull, kes temale omase temperamendiga „Kriuša lahingut“ juhatas. Sellele järgnes küllasõitnud väliskooride esinemine. Esimesena laulis läti üliõpilassegakoor „Dziesmuvara“ Adolf Abeli juhatusel. Peab tunnistama: selle koori repertuaar oli väliskooridest kõige huvitavam. Lauldi läti heliloojate Vihtols'i, Dārziņš'i, Abele, Melngailis'e ja Graubiņš'i helitöid. Väga huvitavad helitööd! Koori ettekanne oli muusikaliselt väga ilmekas ning lauldi suure hoo ning temperamendiga. Kooril oli väga hea edu. Järgmisena esines norra naisüliõpilasseltsi naiskoor helilooja Per Vinge juhatusel. Naiskoori muusikat, kui seesugust, ei saa kuigi kõrgelt hinnata, kuigi äärmiselt piiratud abinõudega on selle saavutused ka väga piiratud ning ühekülgsed. Muusikaliselt pakub see vähe huvi. Lauulupeol, suurel laululaval aga ei suutnud see koor peaaegu midagi pakkuda, kuna arvuliselt väike koor ei kostnud isegi esimeste ridadeni publikus. Koori ettekanne oli väga temperamendivaene, repertuaar osalt huvitav, milles aga tundus tugevat saksa muusika mõju.

Nüüd esines Soome Kooriliidu ühendatud koor Vilho Siukose juhatusel, kandes ette kolm soome laulu: Paciuse — „Suomen laulu“, Linséni „Kesäpäivä Kangasalla“ ja Sibeliuse „Isänmaalle“. See suur koor oli kaunis hästi kokkulaulnud ning täitis oma ülesande muusikaliselt hästi. Repertuaar aga, peale Sibeliuse „Isänmaalle“, pakkus vähe huvi, vähe soomepärast.

Veel esines Tallinna karnisoni meeskoor Evald Aava juhatusel. Peab lugupidamisega mainima meeskoori laulu harrastamist meie kaitseväes. Kui see aga edasi kestaks ja ei vaibuks laulupeo möödunud!

Veel pidi esinema ühendatud lõuna-eesti koor ning põhja-eesti koor, kuid hilise aja tõttu pidi sellest loobuma. Lõpus esines terve lauljaskond ühiselt veel mõne lauluga eelmiste päevade kavast ning sellega oligi laulupeol lõpp!

*

On kindel, et laulukoorid neid näpunäiteid, mis eelproovidel saadud, ei saanud laulupeol kõiki välja panna. Eelproovidel saadud näpunäiteid kasutavad nad aga omas edaspidises töös suurema eduga meie koorilaulu kultuuri arendamiseks. Ning eelproovide peaülesandeks see ongi! Sama ülesannet taotleavad ka kõik meie laulupeod! Selleks suureks kultuuritööks kooridele ja nende püsivatele juhtidele suurt jõudu, tahet ning suurt armastust!

*

Laulupeo lõppedes kerkisid taevakaarele jälle mustad pilved, ning selle lõppenud lubas Taevataat vihmal jälle tibama hakata.

Eesti suurlaulupeolt

„Helsingin Sanomat“ — V. J. P.

Möödunud laupäeval, püha- ja esmaspäeval Tallinnas peetud Eesti 9. laulupidu oli oma suurejoonelisuse tõttu väikse rahva tõeline jõu demonstratsioon. Muusikalist ja ühtlasi isamaalist kultuuritööd on tehtud sihikindlalt, sitkuse ja eestlastele omase innuga kõikides rahvakihtides. Enne vabadusehommiku koitu, kui vene rõhuv võim surmaga ähvardas, oli laul ainus viis, millega rahvas võis väljendada oma väikseid rõõmusid, suuri muresid ja oma põhjatut igatsust vabaduse järele. Nüüd on Eesti oma enese isand püstitäi laulab lootusrikas rahvas rõõmsat võidulaulu, milles endised mured vast harva varjudena mööda libisevad, kuna heli peasisuks on usk iseseisva Eesti vabadusse.

Laulupidu peeti Soome lahte garneeriva Kadrioru serval. Arhitekt K. Burmani kavandite järele valmistatud võimas laululava oli eriliselt kaunis ja antiikselts puhtastiililine. Keskkoha ehtis Apollo lyra ning kummagil pool põles maitsekates vaasides kunsti igavene tuluke. Teisel pool laulupidu välja, kus kallak vähepidi mäeks kõrgenes, oli peenelt kujundatud rõdu fooniga, mis ühes pealavaga sulas kooskõlaliseks tervikuks. Lava omas hea akustika, nii ligidal kui ka sadade meetrite kaugusel oli laul selgelt kuulda ning lauljatel endal oli kerge jälgida hiiglakoori üksikuid osasid, kuna mingisuguseid kõlalisi takistusi ei juhtunud.

On juba varemalt mainitud osvõtjate üllatavalt suurt arvu. Segakoore oli registreeritud 340, kokku 12.297 lauljaga, 25 meeskooris oli umbes 1300 lauljat ja 71 orkestris pea 1400 mängijat. Kokku oli osavõtjaid registreeritud üle 15.000.

Meile soomlastele, kes suudame suure vaevaga oma laulupidudele koondada 4000 esinejat, näivad Eesti saavutused inimestusvääriolistena. Neist võime järeldusi teha ja võimaluse piirides ka midagi õppida. Tegelikult on Eesti rahvas siiski musikaalselt tundelikum ja kergemalt vaimustusse sattavam kui Soome — kui meie ei taha otse ütelda, et Eesti rahvas on musikaalsem. Ühtlasi võime konstateerida, et Eesti laulupeost võtsid osa kõik rahvakihid alates töölistega ja lõpetades haritlastega. Huvitav oli märkida, et kogu sõjaväe meeskoorid ja orkestrid võtsid laulupeost osa. Segakooride suur arv on vast sellega seletatav, et iga kooliõpetaja aukohus on muretseda laulukoori olemasolu eest.

Kel pole juhusit olnud sarnast hiiglakoori kuulda, see küsib inimestades, kas on üldse võimalik ühemeelne ja kooskõlaline laul? Esimesest praktilisest asjast: hääleseadmisest said juhid eriliselt hästi üle raadio abil, mis ka võimaldas kõnede edasiandmist publikule. Koorilaul teostus haruldase täpsuse, selguse ja mõjuvusega. Kõigest võis järeldada, et koorid olid andunud erilise hoole ja süda-

metunnistusega oma esinemisel ettevalmistustele. Üldjuhid ja korraldajad olid nendega algust teinud juba paar aastat enne pidu. Maa oli jagatud ringkondadesse, neis korraldati asjatundlikkude isikute juhatusel igasuguseid kursuseid ja peeti karme harjutusi, kus õpiti ettekandmisele tulevaid laule. Ainult sellega on seletatav suurkoori kordaläinud ettekanne.

Tähtsat osa ettekande kordaminekus etendavad üldjuhid, kes vastasid kunstiliselt mitmekülgse juhtimisoskuse mõõtudele.

Kooride üldjuhtidena toimisid Juhan Aavik, 44-aastane, valgevereline, noorelt mõjuv, puhteestlase välimusega, veidi noorem Anton Kasemets, germaani näojoontega, energiline Leenart Neuman ja puhkpillide orkestreid juhatas kõigiti jõurikkalt esinev Raimund Kull. Peab otsekohele tunnistama, et Eesti juhid mõjusid paremana meie üldjuhtidest laulupidudel. Kõige pealt oli neil kaasa-tõmbavat tunde- ja tahtejõudu, mis kahtlemata avaldas sütitavat mõju suurele lauljaskonnale. Oma imestuseks pidime veenduma, et need tuhanded lauljad omasid võime laulda ja isegi nüansseerida, mõjuvad tõusud pianost fortissimoni kujunesid enneolematuteks. Juhtide tehnika on n. ö. orkestraalsem kui meie juhtidel, käte liigutused olid selge- ja teravjoonelised ning kriipsutasid alla rütmilist teravust. Puhkpillide orkestrit juhtiv Kull oli nagu tuldpurskav mägi täis tormilist jõudu ja lõõmavat fantaasiat. Ta kogu keha võtab osa juhtimisest. See võib juhtuda väljas suure rahvahulga ees, kuid kitsamas ruumis mõjub rahutult. Meeldivaim ja vähemalt rütmiliselt kultiveerituim oli Neuman'i juhtimisviis.

Laulupeo programmi jaoks oli Eesti Lauljate Liit korraldanud 1925 a. helitööde võistluse, millele oli saadetud 117 laulu. Seitse neist sai auhinna ja peale selle osteti veel üks. Peale nende oli muusikatoimkond oma uhkesse laulualbumisse valinud rohkesti laule kõikidelt Eesti silmapaistvamatelt heliloojatelt. Meil, kes siin viriseme rahulolematusest kui programm sisaldab 10 laulu, oleks hea meelepidada, et Eesti segakoorid laulsid 23 laulu. Ning peale selle kindlamini kui meil see on viisiks!

Eesti segakooride musikaalne kool? See ei rahuldanud karme nõudeid. Silmas pidades suure koori võimalusi tundusid viisid kergetena. Nende juures väaris kõige enam tunnustust koorilise kaja selgus. Arvatavasti seda ja viiside kergust silmas pidades olid heliloojad kasutanud liiga palju tertsi käike, mis alati korduvatena mõjusid väsitavalt. Sissesõõbununa tundus ka liialdase imitatsiooni tarvitamine. Kuna ei leitud mitmekesisest värvingut, kujunes tulemus enamasti lahjaks. Selle kaitseks võivad heliloojad toonitada, et imitatsioon on lauljatele meele järele.

Enamus lauludest oli voolavalt seotud viiside järele. Üldiselt peab kuulnud laulude kohta ütleva, et nende loojatel puudus individuaalne joon, mis õieti läbiviiduna annab helitöödele kõrgema kunstilise värvi. Huvitavamaid ja ühtlasi kõlalisi uudusi sisalda-

*Laulupeo üldjuhüid juhatamas
R. Kull, L. Neuman, A. Kasemets ja J. Aavik*

vaid töid olid Cyrillus Kreegi, E. Võrgu, M. Saare ja Th. Vettiku koorilaulud. Koorikajalisi teeneid osutasid Juhān Aaviku, E. Aavi, R. Tobiase, K. Tūrnpu ja A. Kasemetsa helitööd kuna endistel radadel sammusid A. Kapp, J. Simm, J. Zeiger, M. Lüdīg, A. Lemba, A. Thomson, A. Läte ja Miina Herman, kellest kolm viimaks mainitud kuuluvad juba möödunud vanaromantilisse suunda. Eriti Miina Hermanil on olnud tähtis rahvuslik ülesanne isamaalselt vaimustavate võitluslaulude ja hümnide loojana.

Meeskoorilaule oli laulupeol kümme korda vähem kui sega-kooride laule. Lauljate hääleline tasapind oli võrdlemisi keskmine.

Esimeste tenorite laulmisviis sagedasti teravalt lahtine. Erandi üldisest tasapinnast moodustasid sõjaväelastest lauljad, kes kolmandal päeval jõurikkalt kandsid ette m. s. Kuula „Nuijamieste marssi“.

Helitööd meeskooridele on muide kunstilise väärtuse poolest nõrga võitu. Individuaalset joont on ohtralt ainult Kapi laulus „Mängupõlv“, kuna Aaviku laul „Üles“ ja Saare „Seitse sammeldanud“ sisaldasid mõned head momendid.

Laulupeo programmi meeldivamaid kogemusi oli tutvunemine 1400-mehelisse puhkpilli õigemini öeldud — janitsaarorkestrisse. Selles oli nimelt palju klarinette ja flööte, isegi saksofoone. Sellepärast võis mõnikord kuulda mõnusaid orkestraalseid värvinguid ning puumänguriistad andsid kõikides numbrites mahedust ja tehnilist kergust. Kapelmeister Kulli poolt juhutatud numbrid sisaldasid kirka kaja ja metallilise rütmi. Ettekantud Kapi, Aaviku, Tamme, Virkhausi ja Kulli helitööd kuuluvad keskmisse klassi. Nad kõlasid hästi, kuid neis otsis enam omapärasust. Tundus näit. üpris kummaliselt kuulda Kapi „Marsil langenute mälestuses“ selgeid väljavõtteid meie laulust „Olet maamme armahin“. Aaviku „Kungla rahvas“ oli aetsusest hoolimata elav ja kena helitöö ning R. Kulli Potpourri — Fantaasia annab vähemalt tõenduse helilooja loomislõomust.

Väljaspool üldorkestrit esinesid sõjaväe orkestrid kiitust väärivalt kapelmeistri kindlal juhatusel. Musikaalselt ja kaunite varjunditega kanti ette seeria „Peer Gyndist.“

Eesti laulupidude eriline joon on heliloojate austamine. Peale ettekandeid kutsuti heliloojad välja bravo ja elagu hüüete saatel. Enamasti avaldati soovi, et nad ise juhataks oma töid, mis ka sündis. Hingeeluliselt huvitav oli märkida, et laulud nüanseerimise ja mee- leolu poolest kujunesid heliloojate juhatusel paremateks kui üldjuh- tide poolt tõlgitsetult. Loomuliku seletusena on siin juures lauljate andumus asjale ja tahe pakkuda heliloojale oma paremat. Teiselt poolt näisid kõik heliloojad valitsevat taktikeppi suurepäraselt ja vaba tehnikaga. Väga populaarne on oma kõrge vanaduse peale vaatamata Miina Herman, samuti tagasihoidlik Võrk, hoogne Kull ja meeldiv Aavik.

Laulupeo rahvahariduslikku tähtsust kriipsutasid alla vaba kontserdid üldkontsertide kõrval. Tallinna Rahvaülikoolide Seltsi segakoor pakkus T. Vettiku juhatusel kõlbulikke laulukunsti. Umbes 90-liikmelisel kooril on õige head naishääled, ettekanded osutavad koori distsipliini mõjutatud täpsust ja jõusuhete kasutamine kuulub esimesse klassi. Ainult kõlaline puhtus ei vastanud meie nõudmistele. Helilooja Vettik on sitke fantaasiarikas ja valdab tehnikat, koorijuhina täiesti võrdne laulupeo üldjuhtidele. Hästi valitud programm suutis veenda, et Eestis on päevakorraks kerkimas talente, kes oskavad oma helide keelele anda ka individuaalset

Soome Kooriliidu ühend. segakoor laululaval. Esikohal juhataja V. Siukonen.

värvingut. M. Saare „Lindude laul“ oli oma lopsakas naturalismis üpris huvitav ja Vettiku töödes oli palju iseseisvat, kaunist heliloojatulevikku ennustavat omapärasust.

Vabaetendusena kandis kuuest segakoorist koondatud esikoor ette Händeli Messiaase Kaarli kirikus. A. Topmani usaldataval juhatusel tõlgitseti oratorid, mida tervisele vastavalt ja kunstimaitse-
seliselt ning asjalikult oli kärbitud, peajoontes kiitust väärivalt. Naishääled suutsid ilma vaevata saavutada kõrgusi, koloratuuride laulmine möödus kergelt ja forted olid lopsakad. Solistidest olid saavutanud lugupidamist vääriva tasapinna tenor Karl Ots ja mahedahäälne bariton Karl Viitol.

Teatavat rahvusvahelist võlvust andsid laulupeole külalised naabermaist. Norra naisüliõpilaste koor tumedates, praktilistes rõivades kutsus kõikjal välja elavaid ja rõõmsaid tervitusi. Helilooja Per Winge juhatusel laulis koor kultiveeritult oma kodumaa viise. — Umbes 100-liikmeline Latvija valgemuitsiline üliõpilassalk esines oma kasuks hästi korraldatud ridades ning sai palju poolehoiu avaldusi meeldivate koorilaulude puhul. Eriti puudutas see südamlük vastuvõtt ja tunderikkad elaguhüüded, mis said osaks Vilho Siukose juhatusel esinenud Soome 300-liikmelisele koorile.

Kõigile Eesti suurlaulupeost osa võtnud soomlastele jäid meeldivad mälestused neist, tõelikke õnnesoove väärivatest saavutustest, mida see laulja rahvas on kätte saanud muusikalise ja isamaalise haridustöö tähe all.

oo

Laulupeo hinnang Läti lehes

Riias ilmuva päevalehe „Pehdeja Brihdi“ veergudel on ilmunud kaks hindavat ülevaadet Tallinna laulupeo muusikalise külje kohta, esimene Läti koorijuhtide ühingu esimehe G. Klaustini seletuste järele nimetatud lehe kaastöölisele, teine muusikamehe A. Abele sulest. G. Klaustin ütleb:

„Tallinna sõitsime eesti laulupeole ekskursiooniga, kuhu kuulusid 24 inimest, neist 11 Riia koorijuhti, Läti koorijuhtide ühingu juhatus ja mõned asjahuvilised.

Eesti laulupidu üllatas meid, ma polnud kunagi uskunud, et nii väike rahvas suudab korda saata nii tüsedat tööd. Kuigi eestlastel pole sarnaseid silmapaistvaid isikuid muusikailmas, nagu meil prof. Vihtol ja komponist Alfred Kalnin, õnnestus laulupidu siiski hiilgavalt.*)

Peost võtsid osa 436 koori ümmarguselt arvates 10.000 lauljaga. Häälte järele oli koorides 4441 soprani, 3802 alti, 2161 tenorit ja 2613 bassi. Laululava jättis vaatajale suurepärase mulje. Lauljad kandsid rahvariideid maanurkade järele. Ka mehi oli kaunites rahvariides. Värvirikkus pimestas silmi.

Pidu peeti Kadriorus eriti korraldatud platsil umbes kolme kilomeetri kaugusel linnast mererannal. Väljal, mis maa poolt piiratud mäerinnakuga, oli imetore akustika. Eriti hästi kostsid laulud sinna mäele. Istekohti oli platsil 42.000 kuulajale, aga seisukohti lugematu hulgal. Laululava on ehitatud alaliseks betoon alusel puust, arhitekt Burmani kava järele.

*) See on niisama õige, kui eestlane Lätisse külla sõites ütleks: kuigi lätlastel pole sarnaseid silmapaistvaid isikuid muusikailmas, nagu meil prof. Kapp ja helilooja Mart Saar.

Piduplatsi ümber olid ehitatud eraldi ruumid postile, telefonile, telegraafile, teadetebüroole, ajakirjanduse müügile jne. Plats asus soisel pinnal ja vihmade ilmaga oleks seal tekkinud läbipääsematu pori. Estraadi külgedel lehvisid kooride lugematud lipud, mis rongikäigult saabudes sinna üles seati. Kui tuul puhus, pakkusid nad silmale toredate vaadet. Lavale oli asetatud ka häälekõvendaja.

Piduplatsile võis pääseda autobussidega ja taksomeetritega. Peab tunnustama, et viimaseid pole Tallinnas sugugi vähem, kui meil Riias. Jalgsi liikus rahvast piduplatsile lugematul arvul.

Läti üliõpilaskoor A. Abeli juhatusel laulmas läti laule laulupeo kolmandal päeval.

Koorid laululaval jätsid toredate mulje. Lauljad olid suurepäraselt õpetatud ja distsiplineeritud ning kuulasid juhatajaid nagu lapsed. Iseäranis selge oli väljarääkimine, täpsus hea. Oli näha, et ettevalmistusele oli ohverdatud palju tööd ja vaeva.

Ka õpetuse andmine oli süstemaatiliselt korraldatud. Terve Eesti oli jagatud 55 raiooni ja harjutustega oli alustatud juba märtsi kuul 1927. Koorid olid paenduvad ja said kromaatilistest kohtadest kergesti jagu. Laulud olid läbistiku küll kergemad kui Läti 6-dal laulupeol, mispärast nad olid kohased keskmistele maakoorigele. Ka laulude arv oli vähem kui meie laulupeol: Eestis 31, meil 41. Nii raskelt lauldavaid laule, kui meil, polnud eestlased kavasse võtnud: olid keskmised ja allapoole keskmist. Koorid pakkusid kunstilist naudingut.

Eeskavas oli ka üks läti laul, Alfred Kalnini kompositsioon „Läti hümn“, mida laulis kaasa meie üliõpilaste koor „Dziesmuvara“ (Lauluvõim), keda laval võeti vastu südamlikkude ja kauakestvate ovatsioonidega.

Kolmandamal pidupäeval esinesid naabrirahvaste koorid: Läti „Dziesmuvara“, Norra naisüliõpilaste koor ja kuus Soome ühendatud koori. Meie koori asetumine estraadile sündis eeskujulikult ja ta esinemine oli kooskõlaline. Ainult laulude valik polnud küllalt kohane. Lauldi niisuguseid laule, mis kõlbavad ette kanda kinnistes ruumides, kus nad avaldavad palju püsivamat mõju.

Koor sai publiku kiituse osaliseks. Ta kandis eduga viis laulu ette: prof. Vihtols'i „Päikesepüha“, E. Dārziņš'i „Unistuste kauguses“, A. Abele „Kolm neitsit“, Graubini „Õnnelt ma küsisin“ ja Joosep Medini laulupidul auhinnatud „Jaaniöö“. Need laulud olid hästi raskemad eesti omadest, kuid kanti ette korralikult. Koor leidis üldist tähelepanu ja kiitust.

Möödunud pidupäevade järele peab otsustama, et Eesti rahvas on suur laulja. Nende koorides laulavad ülikooli haridusega seltskonnategelased ja üldse palju haritlasi. Meie juures võime tähele panna hoopis vastupidist nähtust — intelligents hoiab kooridest eemale. Eesti koorid on koosseisult väiksed, aga hästi distsiplineeritud. Kogult kõige suuremad olid Tallinna ja Tartu koorid. Eestlastel on palju tugevaid koorijuhte ja sagedasti juhatavad koore heliloojad ise.

Eestlastel on isesuguseks kombeks, et nad ettekande lõpul kutsuvad välja helilooja, kes siis ise peab juhtima koori. Komponist E. Vörk, kahekümnekolmeaastane noormees, juhatas ise oma kahte laulu. See on üks noorematest eesti muusika tähtedest. Ka kuuekümmenelja aastane Miina Herman, vanema kooli helilooja, pidi samuti publiku soovil oma laule ise juhutama. Kiiduvaldustega polnud rahvas kitsi, vaid avaldas tänu nii heliloojatele kui ka üldjuhatajatele.

Pidul esines ka 1000-meheline puhkpillide orkester. Ka selle ettekanded teenisid kiitust ja olid hästi koolitatud.

Meie heliloojad võivad möödunud eesti laulupeost ainult õpetust võtta. Korraldus oli hiilgav, ainult programm oli pikk ja veidi väsitav. Rahva vaimustus oli kirjeldamata.

Koorides tundusid bassid olevat nõrgemad kui meil, ja sügavaid basse peaaegu polnudki. Üldiselt oli pidu tore ja sinnasõidu väärt.“

Läti koorijuhtide ühing annetas pidukomiteele meie esimese laulupeo nootide kogu ja uuemat muusikakirjandust. Eesti ametivennad olid annetusest liigutatud. Nad võtsid meid lahkelt vastu ja läbirääkimine oli kõigiti südamlik.

Oleme õppinud palju kasulikku.“

Helilooja A. Abele kirjutab: „Pärast pidulikku ava- ja tervituskõne avab kontserdiprogrammi ühendatud laulukoor dirigent Aaviku*) juhatusel. „Hiiglasuurelt, toredasti ehitatud laululavalt müriseb tunderikkalt ja ülivägevalt rohkem kui 15.000 inimese suust kõlav laul, kajades vastu kuulatava inimmere südames. Silmapilk on tõesti ülev ja suur. Laul järgneb laulule, nende seas rohkesti rahvaviise. Heliloojad: A. Läte, J. Zeiger, M. Lüdig, A. Lemba, A. Thomson, E. Võrk ja J. Simm. Suurem hulk viise on kurblikud, leinalikud ja minoorsed. Ainult harva kostab sekka heledam

Norra naisüliõpilaskoor Per Winge juhatusel laulmas norra laule laulupeo kolmandal päeval

mashoor. Terves kontserdi esimeses osas ei kuuldu veel ühtegi nooti praeguseaja muusikast. Ülendavalt juhatavad Juhan Aavik, Anton Kasemets ja Leenart Neuman. Mitut laulu tuleb korrata. Järgnev teine osa on pühendatud helitöödele puhkpillide orkestri jaoks. Ühendatud orkestrid on tublid. Kompositsioonid on hästi orkestreeritud ja kõlarikkad, kuigi nad stiililt ja ülesehituselt palju ei erine sõjaväeorkestri harilikust repertuaarist. Temperamentlikult juhatab Raimund Kull. Puhkpillidele järgnevad ühendatud meeskoorid. Pärast seda, kolmandas osas, jälle segakoorig. Selle esimese päeva eeskava viimases osas on rohkem algupäraseid

*) peab olema: Neumani juhatusel. Toimet.

laule kui algul. Heliloojad on: E. Aav, R. Tobias, M. Herman, K. Tärnu, A. Kapp, M. Saar ja J. Aavik. Allakirjutanule meeldivad eriti Saare ja Aaviku laulud. Peab tähendama, et heliloojatele mitmel puhul kiitust avaldati nii koori kui ka kuulajate poolt ja et nad kordamisel ise pidid juhutama oma laule. (Meie juures sarnast kommet ei ole ja meie juhatajad ei pea sageli tarvilikuks kinni pidada helilooja ettekirjutusteksti). Üldiselt ei kuulunud laulud nende hulka, milliseid peetakse raskeks.

Teise päeva laulud olid juba keerulisemad. Ühendatud segakoor näis olevat arvult veidi vähenenud. Aaviku, Saare ja Kreegi teosed on kontrapunktiliselt mõjukad ja huvitavad, Tobiase „Varas“ lõbus ja koomiline. Jälle tuleb mitu laulu korrata, kuna need autorid, kes publikule kättesaadavad, ise juhatavad. Mõnda heliloojat ei ole tulega otsides leida. Iseäralise heameelega astub juhataja poodiumile hallpea helilooja Miina Herman, kellele jagatakse erakordset kiitust. Segakoorile järgnevad nagu esimeselgi päeval puhkpillid, kes kordavad osalt eelmise päeva eeskava. Selle järele tuleb meeskoor, kuna programmi viib lõpule segakoor. Juhatavad needsamad, kes esimesel päeval. Kiiduavaldused ei taha lõppeda. On näha, et rahvas armastab oma heliloojaid ja kooride üldjuhatajaid. Osas sel päeval ettekantud lauludest võib tunda juba uuema aja puhanguid. Igatahes on meie naabrirahva heliloojad koorilaulus juba omapärase tee leidnud, mida mööda edasi minnes neid kahtlemata ootab mäetipul särav, omalaadiline, algupärane rahvuslik muusikatempel toreda ja avara väljavaatega tervele maailmale.“

Kolmandamal päeval esinesid peale eesti oma kooride veel läti üliõpilaste koor „Dziesmuvara“ läti heliloojate töödega A. Abele juhatusel, norra naisüliõpilaste koor Per Winge juhatusel ja soome ühendatud koor. Norralased esinesid osalt unistavmagusate, osalt hõljuvkergete vanaromantiliste lauludega. Ka soomlastel on huvitavamaid laule kui need, mis nad ette kandsid. Nii ühed kui teised laulsid hoogsa tundega. Võorastesõbraliste eestlaste kiiduavalduste tormi ei hakka ma kirjeldamagi.

Lõpuks tuleb kiitusega ära märkida August Topmani hoolikalt ettevalmistatud Händeli oratooriumi „Messiase“ ettekanne Kaarli kirikus.“

oo

Muusikalehe tellijaile!

Käesolev on viimane number pooleaasta tellijaile. Uuendage kohe tellimine järgmise pooleaasta peale.

oo

Peale laulupidu

(Märkeid, muljeid ja arvustuste arutlusi.)

Juhan Aavik

Laulupidu on mööda. Peopäevadel oli elevus suur ning oli tunda üldist rahulolemist ja vaimustust. Ajakirjanduse veergudel ilmunud pikad kirjeldused olid kõigiti heatahtlikud ja konstateerisid õnnelikku kordaminekut — kusjuures satuti pidutujus isegi liialdustesse, hinnates piduliste arvu läbi suurendava prilli. Nüüd, argipäeva meeolus on mõned lehed tarvilikuks pidanud hakata norima peost osavõtjate arvu juures, tehes Lauljate Liidu juhatusel etteheiteid, nagu poleks selles suhtes asjad kõigiti korras ja Lauljate Liit püüaks nagu varjata piduliste õiget arvu ja sellest olenevaid sissetulekuid. Nad ütlevad lausa: *) „Laulupeost oodati suurt ülejääki. Nüüd selgub juhatuse seletusist, et ta vaevalt tuleb omaga välja. Osavõtt laulupeost olnud poole väiksem, kui arvatakse. Kolme päeva jooksul müüdnud ära ainult 80.000 piletit. Kolme päeva jooksul oleks siis kokku vaevalt niipalju pidulisi, kui liit enne tõendas juba esimesel päeval käinud olevat. Piduliste üldine arv olevat ainult vähe suurem, kui eelmisel laulupeol. Kuid piduliste arv oli kõigil näha; ülevalt mäe servalt avanes hea ülevaade —“ jne.

Need on päris demagoogilised mõtted, milliseid tarvitatakse harilikult miitingutel, kus vastast tahetakse maha teha mitte asjalikkusega, vaid lööksõnadega. Arusaamatuks jääb, mis sellega kätte saada tahetakse. Kui tõesti arvatakse, et Lauljate Liidu juhatus tahab mõnesuguseid summe varjata ja ülelüüa, siis peaks sarnast rasket kahtlustamist põhjendama ikkagi kindlate argumentidega, aga mitte õhust võetud arvudega. Ei saa ju põhjenduseks pidada lauset: „piduliste arv oli kõigil näha; ülevalt mäe servalt avanes hea ülevaade.“ Kas tõesti ülevalt mäeservalt vaatajal oli niisugune imesilm — aparaat, mis ühe momendiga võis ära määrata täpselt, et nii palju kümnetuhat oli pidulisi esimesel, teisel ja kolmandal pidupäeval. Sarnaseid automaatlugejaid ei olnud ja kuigi nad oleks olnud, siis poleks see asja põrmugi parandanud, sest jäneseid on seesugustel suurtel rahvakogumistel ikka teatav protsent ja kui need kontrabandi teel sisse tulevad, siis ei saa ju sinna midagi parata — ja kahju pole sellest ka kellelgi, sest see, kes jänesena sisse tikub — ega sellest pileti ostjat ikkagi ei saa. Samuti pole ka see põhjenduseks, kui keegi optimist — olgugi kas või isegi laulupeo büroost — vaimustatud pidutujus lakke vaatas ja juttu välja laskis, et esimesel peopäeval oli näituseks 80.000 pidulist, mida ka reporterid kinni haarasid ja lehtedesse mahutasid. Sarnased liialdused on niisugustel sündmustel päris harilikud asjad ega või

*) „Kaja“ nr. 166, 19. juulist s. a., mis mul juhuslikult käepärast.

neid kunagi ametlikkudeks andmeteks. pidada. Kohe oli ka peo toimepanijate ringkondades selge, et need hiiglaarvud tublisti suurendatud on; ei tahetud aga pidutuju rikkuda, ega neid ümber lükkama hakata enne kui täpsed ametlikud andmed käes on. Ja need on avaldatud. Nüüd korraga aga ei taheta neid uskuda, hakatakse kahtlustama ja nõutakse välisrevisjoni. Revideerimist toimetatakse Lauljate Liidu revisjonikomisjoni poolt niikuinii ja kui seda ei уста, siis lastagu kas või Riigikontroll veel üle revideerida. Selle vastu keegi ei ole. See saab näitama, et siin mingisugustest kuritarvidustest juttugi ei või olla; kuidas mõtlevad siis härrad kahtlustajad oma lendulastud haavamisi lahendada; kas on nad valmis aumehelikult vabandust paluma? Kogu ajakirjandus oli laulupeo vastu peo ajal heatahtlik, aidates suurte pidupäevade sünnitatud elevust ja rahvuslist ühistunnet levitada ka nende juures, kellel puudus võimalus kaasa pidutsemiseks. Sellega täitis ajakirjandus oma kõrget ülesannet otse eeskujulikult. Nüüd, peale pidu hakkab üks osa meie ajakirjandusest seda kohe maha kiskuma, milleks ise kaasa aitas, esitades kahtlustusi, mis koguni nõrkadel jalgadel seisavad. Sellest on väga kahju. Lauljate Liidu juhatus on kolme aasta jooksul laulupeo ettevalmistamisega suurt ja rasket tööd teinud ega pole kuidagi ära teeninud sarnaseid põhjendusega süüdistusi.

L a u l u p e o e e s k a v a. Laulupeo kordamineku mõttes on eeskaval väga suur tähtsus. Selle otstarbekohane kokkuseadmine on aga mitmesuguste raskustega seotud. Lauljate Liidu juhatus, asudes selleks määratud komisjoni läbi eeskava kokkuseadmisele, läks välja kahest seisukohast: 1) paigutada sinna üldiselt tuttavaid rahvuslikke, pidulise meeleoluga laule, mille menu juba ette teada, 2) värskendada eeskava uute lauludega, mis tulevikus võivad saada samuti üldiselt tuttavateks ja rahvalikkudeks. Lõpulikult kujunes eeskava nii, et seal oli umbes üks kolmandik esimesi ja kaks kolmandikku teisi. Viimaste hulgas ka seitse auhinnastatud laulu selleks korraldatud võistlusel, mida välja valis eriteadlastest koosnev hindamiskomisjon (prof. Kapp, prof. Paulsen, K. Tärnpu, L. Lorenzon, H. Andreae, P. Penna.). Uute laulude ülekaal oli tingitud sellest, et lauljaskonnale on tarvis järjekindlat repertuaari värskendust ja kuna laulupeo laulud levinevad 15.000 eksemplaris — tähendab laulupeo puhul ostavad noote kõik koorid ja peaaegu kõik lauljad, harilikke kooriväljaandeid trükitakse aga üks kuni kaks tuhat eksemplari ja sellegi väikese arvu läbimüük kestab kuni kümme aastat, siis on uue koorilaulu literatuuri levitamine laulupeo puhul just kõige otstarbekohasem ja soodsam. Nii toimis Lauljate Liit eeskava kokkuseadmisel täiesti selgete põhimõtete järele, kooskõlas meie koorilaulu edendamise motiividega. Need seisukohad on välja kutsunud arvustust kusjuures langetakse jällegi liialdustesse: öeldakse, et eeskava oma täies ulatuses olnud ebaõnnestunud ja

toonitatakse, nagu ei peaks uusi laule laulupeo eeskavasse võtma; tähendatakse veel, et laulud olnud liiga keerulised, kunstilised ja rasked. Need eeskava kohta käivad märkused on juba asjalikumat laadi ja siin võib kaitsta mitmesuguseid seisukohti ning nendele võib tuua poolt- ja vastuväiteid. Tähendame kohe raskuse ja keerulisuse kohta, et üks Soome arvustaja tähendas omas laulupeo ülevaates, et „arvestades suure koori võimetega, olid need laulud liiga kerged.“ Laulude lihtsust konstateerib ka üks läti arvustaja. Siin näeme kohe, millistele vastoludele satume ja pole sugugi kerge keskteed leida.

Muidugi ei tarvitse meil võõraste arvustajate järele oma eeskava seada, kuid kui tahme oma rahvusliku laulukultuuri tasapinda demonstreerida võõrastele ja sellest me laulupeol ikkagi mööda ei pääse, siis ei ole meile kuigi kasulik, kui asetame kavasse ainult primitiivseid laule. Mis puutub uute laulude kavasse võtmisse, siis ma juba eespool tähendasin selle põhjusi. Ka vanad laulud on kord uued olnud. Ja kui me igal laulupeol täidaksime kava ainult nende meeldivate vanade lauludega, siis kulutaksime nad pika peale nii ära, et lauljad neid enam vaimustusega laulda ei saa. Pealegi võib rahvusliste laulude raudvara ainult niisugusel viisil rikastuda ja värskeneda, kui lisame nende hulka järjest uusi kandiidaate. Seda väidet tõendab asjaolu, et möödunud laulupeol juba mitmed uued laulud teatud eeldusi selleks pakkusid (näit. Aava „Laulik“, Võrgu „Ma lille sideme võtaks“, Tärnpu „Priiuse hommikul“, Simmi „Kodu viis“ ja mõned teised).

Peame oma laulupidude kava kokkuseadmises käima kompromissi teed: meil on mitmesuguste võimetega koorisid; kui koostame kava kõige nõrgema koori võimise seisukohalt, siis pakub see suurematele, tüsedamatele kooridele liiga vähe huvi — viskavad käega ja ütlevad — meil pole seal midagi teha. Pealegi kisivad suuremad ülesanded ka vähemaid koore kaasa ja on neile nõnda õelda treeningu võimalusteks. Muidugi ei või selle juures liialdustesse minna, vaid peab talitama ettevaatlikult ja targu, et arenemine oleks järkjärguline ja süstemaatiline, võimaldades kava kätteõppimisel raskema laulu järele nagu vaheldust ja puhkust kergema lauluga. Siis võime iga laulupeoga sammu edasi minna ja on sellega saavutatud loomulik arenemise tee meie laulu kultuuris.

Ei või piirduda ka ainult üksikute autoritega, vaid peab võimalust mööda sõna andma kõigile neile autoritele, kes end meie koorilaulu loomingus on suutnud maksmata panna. Umbes sarnased motiivid olidki juhtnöörideks möödunud laulupeo kava koostamisel. Püüti teha kõik, mis võimalik, et kava saaks vastuvõetav ja kui kõik laulud ei pääsenud mõjule, ega hästi ei kostnud igasse kohta, siis ei peaks selles süüdistama ainult kava ega selle kokkuseadjaid, vaid arvesse võtma ka laulupeoplatsi hiiglasuurt ruumi ja akustika mõttes äärmiselt ebasoodsat tuulist ilma. Väga kerge on

etteheiteid teha, kuid küsitavaks jääb, kas oleks etteheitjad suutnud ise paremini toimida, pealegi kui maitsed on väga mitmesugused.

Õeldakse, et koorid olla kavasse võetud laule kõvaste arvustanud. Ka see väide näib olevat liialdatud, sest kui nad oleks kõvasti arvustanud, ega nad siis poleks laule nii hästi äraõppinud. Lauljate auks peab aga seda kõvasti toonitama ja ära märkima, et möödunud laulupeo kava oma terves ulatuses märksa paremini ette kanti, kui kahel eelmisel laulupeol*) rääkimata sellest, et kogu kava muutmata ette kanti ja ühtegi laulu puuduliku ettevalmistuse pärast välja ei jäetud, mis varematel laulupidudel on aset leidnud. Proteste laulude kohta Lauljate Liidule pole tulnud, pole ka eelproovidel, mida peeti iga pühapäev ligi pooleteise aasta jooksul mitmes kohas, laule arvustatud; mõnel kohal on küll kaheldud mõne laulu suhtes, kuidas see eelproovil kõlab, kui aga suure lauljate arvu tõttu teatud laul varsti võimsalt kõlama hakkas ja palju parema kooskõla kuuldavale tõi, kui kodus oma kooriga üksi lauldes, siis oli üllatus suur ja öeldi umbes nii: „Kae raibet kui ruttu kokku läits, me arvasime, et sellest niipea asja ei saa, aga nüüd lätt ku midägi; vahva laul. laulame veel.“ Niisuguseid asju juhtus küll, kuid ega neid ei või pidada laulude „kõvasti arvustamiseks.“

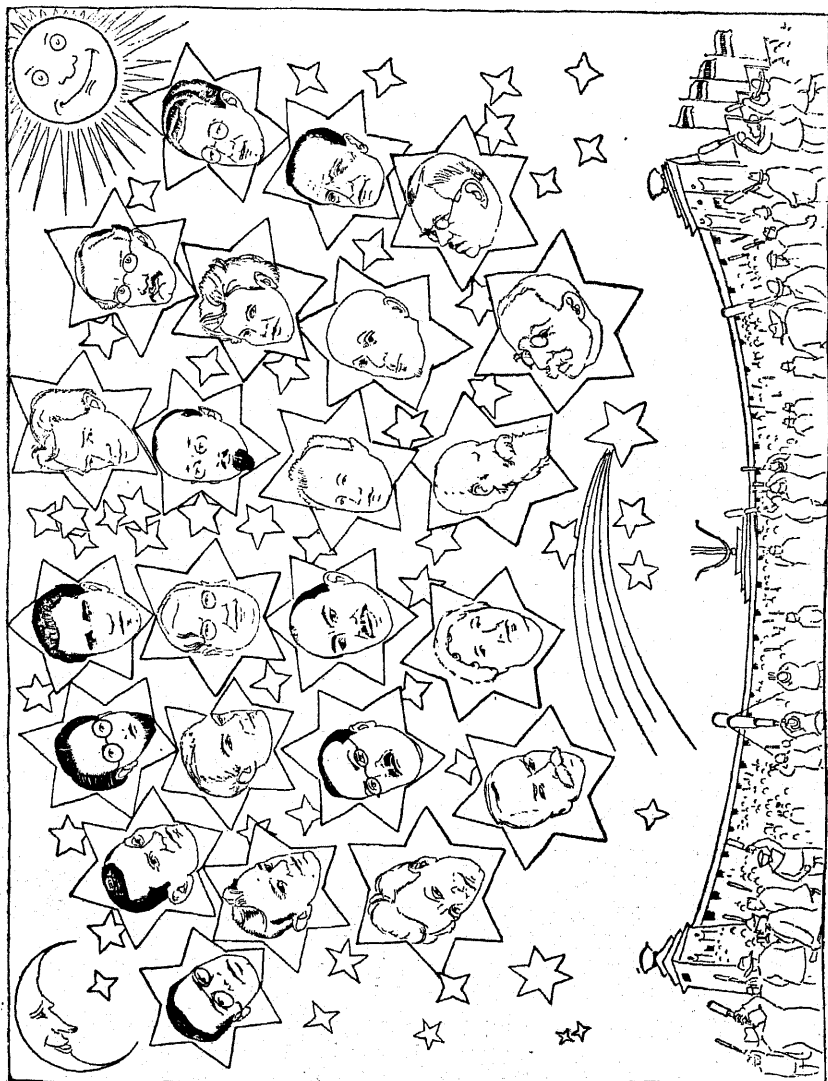
Lauljate Liidu juhatuse poolt on saadetud koorijuhtidele ankeet, milles nende ja koori arvamist ka laulude kohta küsitakse. Kui selle ankeedi tulemused kokku võetakse, alles siis võib ütelda, kas laulusid „arvustatakse kõvasti“ või mitte; enne seda sellaste kindlate väidetega tulla on ikkagi liiga enneaegne, ega või seda tõena võtta.

Mis puutub lauljate ja publiku ühtesulamise peopäevade lõpul, et see eelmistel pidudel on saavutanud kõrgemaid vaimustuse tippe ja möödunud peol see nõrgaks jäi, siis siin peab arvustajatele andma õiguse. Sarnane vennastamine lauljate ja publiku vahel on tõesti suurepärase mõjuga ja selle takistamine oleks laulupeo juubeldavale lõpule kindlasti ebakohane. Seda ei oleks mõelnudki keegi takistada, kui mitte piiratud aeg poleks selleks sundinud: lepingu järele Draanastuudioga pidid laulupeo kontserdid kell pool kümme lõppema. Ja vabaõhu etendusi, mis niikuinii väga hilise aja peale jäid, veel edasi lükata — see oleks olnud ebakorrektnen nende vastu. Nii et siin ei olnud midagi parata. Tulevikus tuleb aga sarnaste lõpumomentidega küll rohkem arvestada ning nende mõjulepääsu rohkem soodustada.

Kooride ettevalmistus. Lauljad olid oma suure ja raske ettevalmistamistöe teinud üldiselt hästi. Palju vaeva ja kulu on nad selleks ohverdanud, palju armastust, hoolt ja aatemeelt avaldanud — selleks, et võiks kõlada Eesti laul IX üldlaulupeol

*) Vanematel laulupidudel ma ei ole olnud.

võimsalt, sütitavalt ja kaasakiskuvalt. See saavutati laulupeo ettekannetes ka suurel määral. Kui öeldi, et kuulaja publik sellest vähe

Laulupeo laevas

kaasakistud sai, siis langeb see osalt nagu juba varem mainisime, peoplatsi hiiglasuurte mõõtude ja ebasoodsa ilmastiku arvele, võib olla, osalt ka publiku oma külmuse arvele, mis oma korda jällegi

jahedast, tuulisest ilmast tingitud oli. Lauljate enda juures oli aga meeoleu väga hea. Nad laulsid innu ja hooga; oli otse liigutav vaadata, kuidas nad hingeliselt laulule andusid, kuidas nende silmad särasid hardusest ja sügavamatest tunnetest oma rahvusliku laulu, oma rahvusliku ühistunde ja kalli kodu vastu. Kui publik neid hingelisi elamusi oleks jälgida võinud, siis oleks kindlasti saavutatud kontakt lauljate ja kuulajate vahel juba esimese lauluga. Kuid, nagu juba mainisime takistasid seda ruumala mõõdud. Siiski, — ka siin võiks tulevikus abinõu leida ja peabki seda leidma: esimesed kuulajate pingid tulevad asetada päris kõlakoja lähedale, kuigi see üldakustika mõttes on ebasoodus, kuid kontakt lauljate ja publiku vahel on siis juba algusest peale kindlustatud. Ja kui eespool istuv publik, mis harilikult on kõige jahedam, juba meeoleolusse satub, siis seda rohkem süttivad tagumised rühmad. Eelmisel, VIII laulupeol oli selles suhtes natuke teisiti — vististi platsi vähesuse tõttu olid pingid asetatud lähemale ja mõju oli parem. Kui kõiki neid takistavaid asjaolusid arvesse võtta, siis langeb suur osa kogumulje vähesuse põhjustest laulupeo eeskava pealt nende kõrvalmõjude arvele ja laulude arvustamine selles suhtes tundub erapoolikuna. Tõeliste pahede põhjuste leidmine arvustamise juures võib ikka ainult siis õnnestuda, kui kõiki asjaolusid kaalutakse. Siin aga jäeti kõik kaudsed tingimused kõrvale ja tungiti kohe laulude kallale. Vaevalt, et eelmise — VIII laulupeo laulud oma kogusummas olid rohkem laulupeo kohased, kuid seal oli nende mõju publikule kindlasti suurem.

Lauljad ja koorijuhid, kes suurema osa laulupeo tööst oma õlgadel kandsid, jäid aga vististi laulupeo tulemustega rahule. Nemad on suurevaeva nägijad, nemad on suuretöö tegijad ning nad on kindlustanud omale aukoha Eesti laulupidude ajaloos — sellega ühtlasi Eesti kultuurajaloos — IX laulupeo eeskava õnneliku läbi viimiseks. Suur au ja tänu neile!

Laulupidude kordaminek oleneb suurel määral lauljate ühistundest, lauljate iseteadvusest ja distsipliinist. Mida kindlamaks see järjest kasvab, seda julgemini võime tulevaste laulupidude korraldamisele asuda, seda suurejoonelisemalt neid läbi viia. Sellepärast tuleb neid eduka koorilaulu algnõudeid järjest kasvatada ja süvendada. Viigu iga laulupidu meie koore selles edasi, ammutagu koorid ja lauljad iga laulupeost selleks moraalset jõudu ja taht. Siin juures ei saa mööda minna mõnest nähtusest, mis seda ühistunnet halvab: esimesel peaproovil reede õhtul kogus kõlakoda lauljaid peaaegu täis, laupäeva hommikul proovil oli neid aga märksa vähem. Esimene kontsert laupäeval pani kõlakoja juba päris täis. Oli ilus vaadata tihedat lauljate merd — äärest ääreni, nagu täis killutud, kõikide silmis elevus ja tahe teenida Vanemuise müsteeriumi. See oli liigutav ja haarav. Mis oli aga pühapäeva hommikul proovil? vaevalt neljandik laululava täidetud lauljaist!

Ja pühapäevane proov algas võrdlemisi hilja — kell üheksa hommikul. See juba langetas juhtide ja ilmunud lauljate tuju koguni alla. Kuid tänu neile — proovile ilmunud lauljatele, nende tahtejõule ja valmisolekule tõusis tuju jälle varsti ja proov sai korralikult ära peetud. Samuti oli pühapäevane üldkontsert juba märksa vähem lauljate arvu poolest; lava nurgad mõlemil küljel hiilgasid tühjusest. Vaadake armsad lauljad! Sarnast nähtust ei saa kuidagi pooldada, vaid seda peame välja kiskuma oma organismist, kui kurja haigust, mis meie tegevust halvab, meie elujõudu mürgitab ja meie arenemistee, mis muidu võiks jõudsalt edasi minna, kinni paneb. Muidugi leidub sarnaseks puudumiseks mitmeid põhjusi — mõned neist isegi vabandavad nagu haigus, väsimus, hääle külmetus jne., kuid ikkagi sarnasel määral ei tohiks see olla. Tänu intensiivsetele eelproovide töödele, mida üle aasta tehti, läksid laulud kontsertidel siiski hästi, vaatamata sellasele suurele puudumise pahеле. Aga mis siis oleks saanud, kui eelproovide töö oleks olnud vähem ja laulude oskus nõrgem? Siis oleks asi koguni halvasti võinud minna, nagu see juhtus VIII laulupeol, kus mitu laulu kavast üldse laulmata jäi. Vaadake, armsad lauljad, niisugused pahed kaotame tulevaseks laulupeoks ja kisume nad juurtega välja. Loodame, et see meil õnnestub, kui seda ise tahame. Ja tahame seda sellepärast, et teisiti on meie laulupidude edenemine takistatud.

Kõike kokkuvõttes võime tunnistada, et meie laulupidu üldiselt siiski õnnestus ja Eesti rahvale seda moraalset jõudu ja hingelist tõusu andis, mida temalt ootasime. Pahed ja takistavad asjaolud katsume järgmiseks laulupeoks kõrvaldada. See on kümnes üldlaulupidu — seega ühtlasi juubeli-laulupidu. Ja seda püüame juba nii hästi korraldada, kui iganes võimalik. Ühistunne, iseteadvus ja distsipliin on aga iga sarnase rahvusliku suurettevõtte kordamineku kindlamaks pandiks. Sellepärast püüdkem neid omadusi eneses kasvatada ja asugem varsti meie X juubelilaulupeo ettevalmistustöödele.

oo

Kontserdid laulupeo tegelasile

Et lauljaile, kes nii püsivalt mitu aastat töötanud mitte kerge laulupeo kava ettevalmistusel, osaliseltki tasuta selle suure ideelise töö eest, selleks oli Lauljate Liidu juhatus korraldanud rea maksuta kontserte lauljaile, mida tuleb kiiduväärselt mainida. Suurem jagu nende kontsertide kavast sisaldab uuemaid Eesti laule ja nii pakkusid peale otsekohe muusikalise naudingu ka väikest ülevaadet kõige uuemaist saavutusist meie progresseeruvas helikunstis.

Esimene sarnane kontsert oli esimesel laulupeo päeval „Estonia“ kontsertsaalis. Esines Tallinna Meestelaulu Seltsi meeskoor prof. A. Topmani juhatusel. Kavas olid peale mõningate klassiliste laulude (J. S. Bachi — „Koraal“, F.

Schuberti — „Püha“) Meestelauluseltsi endise ja kauaaegse koorijuhi K. Törnpu paremad laulud („Mul' lapsepõlves rääkis“, „Kyrrie“, „Tervitus“) ja meie nooremate heliloojate E. Aava („Noorusaeg“), E. Võrgu („Sini-must-valge“) ja R. Pätsi („Sarvelaul“) tööd.

Peale lühikest sissejuhatavat kõnet prof. A. Topmanilt järgnesid laulumeeste ettekanded maestro kindlal ning hoolsal juhatusel. Vaatamata sellele, et laulumehed teatavasti ju mitmendat päeva ja ööd kibedasti ametis olnud ja väsitavat tööd teinud nii välis- („De Svenske“ meeskoor) kui sisekülaliste vastuvõtul, näitasid nad endid ühes oma lugupeetud maestroga ikkagi täismeestena, lauldes sellise värskusega, hooga ja vaimustusega, nagu oleksid enne kontserti kõige paremini puhunud. Isegi suuremat, täiuslikumat kõlarikkust ja mehisust kui varemalt, kuulsime seekord. See tuli spontaanselt ja oli vastavaile lauludele ainult plussiks. Suurejoonelise fortissimo kõrval paitasid mehed publiku kuulde- närve sammetpehmelt heljuva pianissimoaga. Ja olgu see pianissimo või fortissimo — kui neis end ilmutas ka hääle heljusus, kandvus ja puhtus, nagu käesoleval juhul, siis nägime siin kõrget häälekultuuri. Lisades siia juure veel teeneterikka juhataja prof. Topmani kõrget muusikalist intelligenti, mis avaldub juhutamises, võib veel kord konstateerida, et meie laulumehed sammuvad esirinnas.

Teisel laulupeopäeval olid kontserdid Akadeemiliselt meeskoorilt L. Neumani ja Tallinna Rahvaülikoolide Seltsi segakooriga T. Vettiku juhatusel.

Tartu Akadeemilise meeskoori kontserdi kavast olid peale R. Tobiase, A. Läte ja A. Kapi tööde suuremalt jaolt Mart Saare rahvusliku ilmeka laulud. Koor, mis arvuliselt palju vähem Tallinna meeskooriga ja ka häälematerjalilt nooruslikum, andis siiski oma kõige paremat. Lugupeetud juhataja L. Neuman on igatahes teinud suure töö oma noorurite igakülgse muusikalise arendamise ja koolitamisega — ja selle tulemused olid kiiduväärsed. Kuigi häälekõla mõnikord küllaldaselt ümarana ei tundunud, siis tuleb see kirjutada osalt reisiväsimuse ja nooruslikkude hääle arvele. Kuid selle tasu L. Neuman oma täiesti kunstiküpse ja intelligentse tõlgitsemisega ja hästivalitud kontserdikavaga.

Kontserdi alul, samuti enne lauluettekannet andis L. Neuman selgitusi üldiselt kontserdi kava ja eriti iga laulu kohta. Iseäranis õnnelikult sobivad ja vastava meeleoluga ette kantud olid M. Saare miniatüürid, nagu „Laps ja tuul“ (klaveri saatel), „Hiir hüppas, kass kargas“, „Tihase mäng“, „Tipa-tapa hällilaul“ ja huvitav ning meeleoluline „Karijase kaebus“ (klaveri saatel), mida ka publik elava aplausiga kviteeris. Mõjuva lõpu andis kontserdile R. Tobiase „Eks teie tea, et teie jumala tempel olete“, mis kõlas suurejoonelisel. Klaveril mängis kaasa helilooja Mart Saar. Kontserdil viibis peale väliskülaliste ka tuntud Soome koorijuht prof. H. Klemetti.

Sellele kontserdile järgnes kohe Tallinna Rahvaülikoolide Seltsi segakooriga kontsert T. Vettiku juhatusel. See suurearvuline segakooriga oma energilise juhatajaga on viimasel ajal tunduvalt edusamme teinud ja nii ka esirinda välja jõudnud. Koor kontserteeris äsja „Estoonia“ teatrisaalis samuti laulupeo tegelelasile, kuid vaatamata sellele oli tal küllalt vastupidavust otsekohe teiseks kontserdiks kontsertsaalis, kus võis jällegi hiilata oma võimsa kõlaküllusega ja temperamentsete ettekannetega, misjuures kõik häälerühmad tundusid äärmiselt

tasandatuina, tasakaalustatuina ja kogu ettekanne viimistletuna. Näha oli, et T. Vettik ühes oma kooriga selle ülesande väga tõsiselt oli võtnud, ja ta suutis oma otsekoheste ettekannetega pakkuda kõige paremat. Kavas olid M. Saare, T. Vettiku ja R. Pätsi helitööd, mis suuremalt osalt käsikirjades — nii siis kõige uuem kooriliteratuur. Ja see pakkus kuulajatele suurimat huvi. Pooled laulud kontsertkavast tulid kordamisele publiku tungalval nõudmisel (M. Saare „Lindude laul“, „Tihase mäng“, T. Vettiku „Nõiasõnad“, „Hällilaul“, R. Pätsi „Pill oli helle“). Ning tõepoolest andis see koor küll oma parima kontserdi, mida kviteeris publik seega, et kontserdi lõpul üks vanemaist ohjeldamatuist kuulajaist vaimustava kõne pidas, ära märkides, et kui 15 a. tagasi esimesed M. Saare rahvusliku ilmega laulud ilmusid, siis oli üldine arvamine, et need laulud on laulmatud ja ükski koorijuht ei suuda neid nii tõlgitseda, et nad mõjuksid kuulajaisse, kuna aga täna nähakse, et terve kontserdi kava koosnes veel raske- maist laulest kui tookord ilmusid, kuid nähakse ka seda, et M. Saar on leidnud endale järelkäijaid ja kõigi nende laulud on vägagi lauldavad ja leiavad tõlgitse- jaid, pealegi veel selliseid, kelle tõlgitsusel laul elab, sütitab ja vaimustab. Täna ja soovides jõudu Mart Saarele ja tema järeltulijatele ning koori- juhtidele, kes seesuguseid laule oskavad tõlgitseda, pakkudes seega kõrgemat kunstilist naudingut, ühines kogu tihedasti täidetud saalitäis publikut tormilise aplausiga oma esindaja ettepanekuga.

Riho Päts.

Händeli orat. „Messiase“ ettekanne laulupeo ajal.

Lauljate Liidu korraldusel tuli laulupeo ajal (1. ja 2. juulil) Kaarli kirikus ühendatud kooride poolt kolmekordsele ettekandele monumentaalne klassiline suurteos — Händeli oratoorium „Messias“ (kaks korda maksuta ette- kandena laulupeo tegelasile ja üks kord muule publikule). Juhatas prof. A. Topman. Solistideks olid Paula Brehm, Karl Ots ja Karl Viitol. Orelil Enn Võrk. Oratooriumi suurearvuline koor koosnes: 1) „Estoonia“ muusikaosakonna, 2) Haapsalu muusikaseltsi „Heli“, 3) Miina Hermannilaulu- seltsi, 4) Rakvere kiriku, 5) Tallinna Jaani kiriku ja 6) Tallinna Meestelaulu Seltsi kooridest.

Ettekanne näitas, et meil on ka provintsis, väiksemaarvuliste kooridega t ü s e d a t muusikalist tööd tehtud, mille tulemusena võimalduski see suure- jooneline ettekanne, kus prof. A. Topman oma asjatundliku juhatamisega kõik need mitmekesised koorid üheks tervikuks liitis ja oratooriumile vastava kunsti- lise väljenduse andis. Kõigist kolmest oratooriumi ettekandest oli osavõtt väga elav.

Välismaa kooride erikontserdid laulupeo ajal Tallinnas ja provintsis.

Laulupeo ajal külastasid Eestit paljud välismaa tüsedamad koorid. Mit- med neist esinesid iseseisvate kontsertidega Tallinnas ja ka provintsis. Mai- nida tuleks Soome, Rootsi ja Norra koore, kes tervitasid meid põhja- maa helidega.

28. juunil oli „Estoonia“ kontsertsaalis Norra naisüliõpilaskoori kontsert. Koor koosneb 60 akadeemilisest naislauljast helilooja Per

Winge juhatusel. Solistidena esinesid R. Jacobsen ja E. Behrens. Peale E. Griegi, Chr. Sindingi ja tuntud Norra rahvaviiside korjajate ning ümbertöötajate C. Ellingi ja T. Lammersi nimede olid kontserdi kavas veel P. Winge, N. Lassoni, H. Kjerulfi j. t. laulud, millised enamikus kõik mõjustatud saksa romantikaegsest voolust ja seetõttu meie raffineeritud muusikapublikule vähem huvi pakkusid, kui puht rahvusliku ilmega laulud, milliseid oli kahjuks kavas võrdlemisi vähe. Koor sai sooja vastuvõtu osaliseks, mille juures Eesti üliõpilaskonna esindaja koorile loorberipärja annetas. 3. juulil oli sama koori kontsert Tartus „Vanemuises“. Koor külastas ka Narvat kus vastuvõtul mõningate lauludega esines.

*

29. juunil esines „Estonia“ kontsertsaalis „De Svenske“ meeskoor, kes on suure eduga kontserteerinud välismaal, isegi Ameerikas, kus sai iseäranis suure edu osaliseks, mis ka loomulik sarnase hoolega valitud koori koosseisu ja eeskujulise esinemise tõttu.

Koori juhatas tuntud rootsi muusikamees Emil Carelius. Solistina esines Joel Berglund. Kontserdi kavas olid Peterson-Bergeri, J. Körlingi, S. Palmgreni j. t. heliteosed ning mõningad rahvalaulud, millised kõik koorijuhataja E. Careliuse intelligentsel juhatusel nauditava väljenduse leidsid. Koor sai tormiliste ovatsioonide osaliseks. Tervitasid Tallinna Meestelaulu Seltsi ja Tallinna Saksa lauluseltsi esindajad, avaldades oma lugupidamist koorile loorberipärgade annetamisega.

Päev varem, s. o. 28. juunil esines sama koor kontserdiga Haapsalu kuursaalis, saades ka seal hiilgava menu osaliseks, mille puhul Haapsalust kirjutatakse: „Rootslaste laul kütkestas kuulajaid vaimustuseni. Lauljaille langes rüppe täieline lillede vihm. Linna poolt kingiti laulukoorile mälestusalbum ning Haapsalu meeskoorilt loorberipärg.“

*

Meie vennasrahva euroopalise kuulsusega segakoor „Suomen Laulu“ prof. Heikki Klemetti juhatusel esines koguni kahe kontserdiga: 30. juunil „Estonia“ kontsertsaalis ilmaliku — ja 1. juulil Jaani kirikus vaimuliku — kontserdiga. Solistidena olid kaastegevad Helge Virkkunen, Hilja Nuotio, Elli Vilho ja Grete Aaltonen-Saarinen. Kuna soomlaste koorilaulukultuur on juba üle 100 aasta vana, siis on nende koorilaulu kirjandus õige suur ja mitmekesine. Nii leiavad seal aset lihtsamad klassilis-romantilise iseloomuga kui ka moodsamad, raskemad koorilaulud. Sellest rohkest laulukirjandusest andis „Suomen Laulu“ oma kahe kontserdiga (ilmaliku ja vaimulikuga) ülevaatliku läbilõike. Kahjuks oli aga rahvast vähevõitu, nähtavasti hilise aja tõttu, kuna kontserdi algus oli kl. ½10 õhtul.

*

3. juulil andis Soome „Sortavala“ segakoor Pärnu „Endlas“ Vilho Siukose juhatusel kontserdi. Solistideks olid P. Alopaeus ja H. Pohjalainen. Kontserdi kavas olid enamasti soome moodsamad kooritooted H. Klemettilt, T. Kuulalt, V. Pesolalt, L. Madetojalt j. t. Koor sai hea menu osaliseks.

*

Korraldamistöö oli organisatsioonide vahel ära jaotatud. Rongikäigu kokkuseadmine ja saatmine oli Tallinna Tehnikumi üliõpilaste ülesandeks, kes selle tööga hiilgavalt valmis said. Olgu meelde tuletatud, et rongi kokkuseadmiseks oli aega vaid pool tundi, mis sugugi palju ei ole, kuna kohale tuli asetada 12.000 tegelast, nendest suurem osa väljasttulnuid, kellele pealinna tänavad ja liikumine võõras.

Rong seati kokku Meripuisteel kahes kolonnis, kuus inimest reas, arvates iga rea peale $\frac{3}{4}$ sammu seistes. Kolonnid ulatasid Vene turult kuni kaasivabrikuni. Kooride kohaleasetamise kiiremaks läbiviimiseks oli sisse seatud väljatelefon, mis võimaldas üldkorraldajal kontaktis olla oma abilistega rongi terves ulatuses. Staap asus tütarlaste gümnaasiumi õuel.

Kooride järjekord rongis oli järgmine: Tallinna, eestlaste koorid välismailt, välismaalaste koorid, Tartu linn ja siis maakonnad tähestiku järjekorras. Samuti olid koorid tähestiku järjekorras asetatud üksikutes maakondades, kusjuures ühe organisatsiooni või maakoha koor ja orkester katsuti võimalust mööda ühte asetada. Muidu olid orkestrid jaotatud üksikutes maakondades vastavalt rongi pikkusele.

Iga koor oli varustatud järjekorra numbriga ja vastava numbri võis laulja leida Meripuisteel, kohal mis oli määratud tema kogumispäigaks. Esimese kolonni numbrilauad olid neljakandilised, kuna teise omad ümmargused. Peale selle olid numbrilauad igal maakonnal isevärvi.

Kuna kõik need ettevalmistustööd ka lauljatele aegsasti teatavaks tehti, siis sobis rongi kokkuseadmine hästi ja ettenähtud ajal võis rong liikuma hakata.

Rongi etteotsa toodi Lauljate Liidu lipp sõjaministeeriumi orkestri saatel liidu ruumidest Rataskaevu tän. Lippu kandis L. L. juhatuses liige, kahelt poolt kõndisid kaks naislauljat rahvarõivis. Lipu järel sammusid L. L. juhatus, nõukogu ja revisjontoiimkonna liikmed.

Härra Riigivanem Jaan Tõnisson, härra Riigikogu esimees Karl Einbund, Vabariigi Valitsuse liikmed, Riigikogu juhatus ja välissaadikud võtsid piduliku rongikäigu vastu Kadrioru lossi rõdul. Rõdu ette asetust kolm paremat orkestrit. Samuti võtsid kolm orkestrit lauljaid vastu laululava ees.

Rong liikus laulupeoplatsile Piirita teelt suurte väravate kaudu. Piirita tee ja laululava vahel asetustid noorsepad spaleeridena lauljaid vastu võtma. Samuti seistsid noorsepad spaleerideks Riigivanema vastuvõtmisel Narva maantee väravaist.

Riigivanema tulekul mängisid sõjaväeorkestrid tervitusmarssi. Rahvas- ja lauljad tervitasid Riigivanemat ja aukülasid püsti tõustes ja päid paljastades.

Kui Riigivanema tulek pisut viibis, siis ainult seetõttu, et lossi ja laulupeoplatsi vahe autodest täiesti täiskiilunud ja suure saatjaskonnaga läbipääs tuntavalt raskendatud oli. Üldse tekitas autoliikumine linnas raskusi ja olgugi, et politsei väga palju ja asjatundlikult vaeva nägi tänavliikumise reguleerimisel, oli see just peamiseks põhjuseks, miks laulupeo algus kahel esimesel päeval venis.

Eriti ülekohtused olid etteheited ajakirjanduses Riigivanema hiljaksjäämisest pühapäeval. Kella viieks oli määratud peo algus. Kell neli sadas aga rängalt vihmä ja keegi ei tihkanud kodust välja tulla. Kui aga siis päike lõpulikult

välja tuli, hakkas ka rahvas merena laulupeoplatsile valguma. Teed olid rahvast ummistunud ja ka lauljate tulek viibis. Kella ½6 paiku nähti üksikuid koore lippudega Viru tänava kohal rahvamurrus seiklemas. Suurt pidupäeva pühapäeval ei võinud aga poolte lauljatega alustada ja ei võinud ka härra Riiigivanemat pool tundi enne peo tegelikku algust laulupeole paluda. Tegemist oli paratamatusega ja süüdistada ei saa siin kedagi.

Suure liikumise juhtimiseks Kadriorgu ei ole Tallinna tänavad kuigi otstarbekohased. Kui Raua tänav kord kaugemale pikendatakse, võiks see küsimus vast osaliselt laheneda, seni tuleb aga ka edaspidi suurte kogumiste juures arvestada raskustega tänavliikumise korraldamises.

Kolmandal päeval algas pidu sõjaväe ühendatud orkestrite kontserdiga täpselt ettenähtud ajal.

Laulupeoplatsil oli korrapidamine järgmiselt jaotatud: spaleerideks seisid Riiigivanema vastuvõtmisel ja ärasaatmisel noorsepad; nende ülesandeks oli ka kohtade kättenäitamine istepplatsidel. Skoudid olid abiks korteritoimkonnal lauljate juhtimisel korteritesse. Rongikäigu möödumisel Riiigivanemast Kadriorus, oli skoutide korraldada lossiesine plats. Laulupeol oli nende ülesandeks liikumise reguleerimine laululava ja istekohtade vahel kui ka seisuplatsid paremal tiival. Teisest päevast alates olid skoudid abiks aukülalistele kohtade kättenäitamisel, kuna esimesel päeval see ülesanne väljaspool L. L. juhatus' välisministeeriumi ametkonna lahendada oli.

Tartu üliõpilaste alla kuulusid väravate kontroll ja üldine suuna näitamine peole tulekul, samuti ka piir Lasnamäel. Viimaseks ülesandeks neid aga ei jatkunud, sest kahjuks oli neid vähem ilmunud, kui varem ülesantud. Piiri tuli valvata politsei ja palgaliste tööjõudude abil.

Üldiselt said kõik oma ülesannetega hästi toime ja selle töö tulemuseks oli hea mulje laulupeost, mis üldist tunnustamist leidnud. Kui mõnes asjas vast mõndagi siiski soovida jäi, siis tuleb siin arvestada tõsiasjaga, et rohkem tegelesi need organisatsioonid enam välja panna ei suutnud, kes aga väljas olid, neil tuli nii palju töötada, et neilt rohkem enam nõuda ei tohtinud. Nelja päeva kohta oli korrapidajaid tarvis 41 tunni jooksul. Võib arvata, kui väsinud olid need „hundipojad“, kui arvesse võtta ka veel seda, et samu korrapidajaid kasutasid ka Draamastudio etenduste korraldajad, milline ülesanne omaltpoolt veel tundi 8 öösist tööd elmisele juure lisab.

Peab tähendama, et politsei oma kaasabi laulupeo korraldustöodes ei keelanud ja tema asjatundlikule korraldusele võlgneb L. L. juhatus palju tänu, kuid politseile oli korraldus antud laulupeoplatsil korrapidamisse mitte segada. Seega lasus see raske ja vastutusrikas ülesanne tervelt nende õlgadel, kes oma tööjõu ilma tasuta olid rakendanud laulupeo ettevõttesse.

On ajakirjanduses soovitatud eeskuju võtta välismaail korraldatavate suurte rahvakogumiste administratsioonist, milles möödunud laulupidu tundavalt maha jäävat. Ei ole kahtlust, et see tõesti ka nii on, kuid arvestatagu seda, et välismaail ka eeskujulik administratsioon midagi maksab, meil tehti see töö aga tasuta armastusest asja enda vastu. Palgaliste tööjõududega oleks korrapidamine laulupeoplatsil maksuma läinud vähemalt Kr. 10.000.— ja seda summat on sunnitud L. L. juhatus arvestama.

Laulupidude vaimustavaim osa on see, kui lauljate ja rahva vahel elav kontakt tekib, kui õhk on täis elektrit, kui tundub, et iga säde võib vaimustusmaru välja kutsuda. Ka möödunud laulupeol ei puudunud sarnased momendid, kuid kahjuks puudus võimalus nende arenemiseks. Esimesed kaks päeva oli L. L. seotud lepinguga ja pidi lava vabastama Draamastuudio etenduste jaoks 1/10 õhtul. Kontsertosa ise kestis aga mõlemal päeval kuni kella kümneni.

Viimane päev oli selleks juba sobivam, kuid kahjuks jõudis vihm pool tundi varem kohale. Tuju oli selle peale vaatamata kõigil väga ülev ja koju mindi lauldes. Suure vihma peale vaatamata paisus Kadriorus väikeselt alanud laul suureks massilauluks Narva maanteel ja Viru tänava kohal võis keegi koorijuhtidest juba päris korralikult väikest laulupidu juhatada.

Sarnane oli ja nii lõppes meie laulupidu. Kes teisiti laulupidu nägid või kuulsid, nendel puuduvad meeled meie rahvuslikest suursündmustest arusaamiseks.

Rich. Övel,

IX laulupeo liikumise ja korra üldjuht.

oo

Lauljate Liidu büroo üldlaulupeo ettevalmistamisel

Üldlaulupeo ettevalmistamine, laulupeo eeltööde tehniline läbiviimine on nõudnud püsivat tööd ja jõupingutusi ja seda mitte üksi meie suurelt lauljate-mängijate perelt ning Lauljate Liidu juhatusest, vaid ka Lauljate Liidu palgaliselt personaalilt — büroolt, kelle ülesandeks oli täita kõik juhatuse otsused ja korraldada iga viimane kui pisiasi, millistest ülemaalse laulupeo organiseerimisel sugugi puudust ei ole.

Kõrvalt vaadates võiks saada mulje, et laulupeo tehniliste eeltööde läbiviimine tohiks olla ainult lõbus ja huvitav ajaviide või halvemal juhul ainult harilik kantseleitöö, mis areneb iseendast ilma, et büroo tööjõududel pruugiks seal olla erilist peamurdmist. Sellest arvamisest võib olla on tingitud ka etteheited büroole, kui selle suureulatusliku töö juures mõni pisiasi ebaõnnestus.

Kuid lähemalseisjad teavad kui võrd mitmekesiseid ülesandeid tuleb bürool täita enne kui võib öelda, et kõik ettevalmistused hiiglakontserdiks on valmis. Ülesannete ulatus vajab nende korraldajateks läbiviimiseks rohkesti mitmekülgset arenenud tööjõude. Tuleb ju arvestada seda, et 90% tööst tuleb täita paari nädala, kõige rohkem kuu aja jooksul, mistõttu heade tööjõudude leidmine, kes harilikult oma alalise leivatöö juures kinni, ei ole sugugi kerge.

Kuid sellele vaatamata õnnestus koostada IX-daks üldlaulupeoks tehniline personaal, kellest töödele lähedalseisjal võib olla ainult hea meel. Büroo üksmeel, töötaha ja omavaheline suhtumine oli väga hea, mis töö viljakuse ja kiire täitmise mõttes on äärmiselt tähtis.

Büroo meeleolule aitas tiivustavalt kaasa see vahekord Lauljate Liidu juhatusega, kes büroo ametnikkudele ei vaadanud kui palgalistele käsualustele, vaid kui oma lähematele kaastöölistele, kellega koos tuli läbi elada kõik rõõmud ja mured, mis laulupeo ettevalmistustöödest tingitud.

Pikemaajalise ja püsivama osa laulupeo eeltöödest nõudsid laulupeo eelproovid kohtadel, milliseid peeti vahetpidamata igal pühapäeval poolteise aasta jooksul. Eelproovide korraldamine ja nendeks vajalikkude ettevalmistuste tegemine nõudis alaliselt peaaegu kahe inimese tööjõu. Ja sedagi ainult seetõttu, et laulu- ning mängukooride juhid ja seltside juhatused alati heatahtlikult kaasa aitavad. Vastasel korral oleks eelproovide organiseerimine nõudnud palju suuremaid jõupingutusi ning ebaõnnestumisi oleks sagedamini ette tulnud.

Peab muidugi kirjutama meie lauljaskonna püsivuse ja muusikakultuurilise töötahte arvele asjaolu, et laulupeo eelproovid tehniliselt enam-vähem kõik õnnestusid. Kohapealsete organisatsioonide vastutulek eelproovi ruumide saamiseks oli suureks kergenduseks keskkohale, kust jooksid laiali niitidena üldised juhtnöörid.

Peab tähendama, et laulupeol on nagu mingi maagiline mõju, mis laseb täita tarvilikke ülesandeid palju kiiremini ja soodsamalt kui seda vast harilikku töö juures näha võib. Igalpool on inimesed valmis oma kaasabi pakkumiseks, kui kuulatakse, et seda on tarvis üldlaulupeo eeltööde heaks kordaminekuks.

Laulupeo eelproovide pikaajaline kestvus ei suutnud seda vastutulekut sugugi vähendada. Ainult harukordadel võis ilmselt märgata, et mõnd inimest on Lauljate Liit oma „alalise eelproovitamisega“ veidiks ära tüüdanud.

Praegu on Lauljate Liidu büroos mälestuseks tulevatele põlvetele 55 tüsedat kausta kirjavahetust, mis kooridega eelproovide korraldamisel peeti.

Seal on ärakirju lugematuist ringkirjadest, märkeid laulude ettevalmistamisest iga koori kohta, märkeid eelproovidest osavõtmisest või puudumisest iga laulja kohta, haruldane kogu kirjadest, kus koorijuhid või organisatsioonide juhatused üles loevad põhjuseid, mis nende koori sundisid ühest või teisest eelproovist puuduma, naljakaid ja tõsiseid: kord on paljud lauljad rongile hiljaks jäänud, kord on autobuss otsaga kraavi pugunud, kord on keegi „kaaslauljaist teise nainud ja egas pulmapidu eelproovi tõttu või ometi olemata jääda“, kord on lauljad laupäeva õhtul tubli peo pidanud ja hommikuks on eelproovile ilmutajate keskel ainult koorijuht koos „ühe teise bassiga“. Seal on kaebusi ja kurtmisi sellest, et mõne eksituse tõttu Lauljate Liidu büroos on lauljaid asjata tülitatud ning tänukirju sellest, et ühe või teise korraidusega on mõnele koorile vastu tulnud ja palju muud sellesarnast.

Kui ju eelproovid olid täies hoos, algasid laululava ehitamisega ja laulupeoplatsi korraldamisega ühenduses olevad mured. Kogu aeg laoti kivi kivile suurest eeltööde ehitusest teadmisega, et IX üldlaulupidu peetakse endisel platsil — Kadriorus spordistaadionil. Kuid alles laulupeo aasta algul selgus, et laulupeo pidamisega staadionil tuleb kõrvaldada võitmatuina näivaid raskusi. See kiskus meeolelu alla. Siis veel lisaks teenimatuid etteheiteid ajakirjanduses Lauljate Liidule ja muinasjutulisi kõnelusi laulupeoplatsi otsimisest viimasel silmapilgul. See oli nagu rusyavaks hoobiks, mis halvast töötahet.

Kergel käel etteheitjad peaksid alati arvesse võtma, et asjata süüdistus on palju koormavam, kui teenitud etteheide.

Ent kui Kadriorus mererannal sinise taeva poole kerkisid uue laululava kivipostid ja laulupeoplatsi kattis tihe kraavide võrk, siis ununesid kibedad etteheited ja töö arenes endise tempoga.

Töö hulk büroos suurenes, palgaliste tööjõudude arv büroos suurenes. Paar nädalat enne laulupidu ei võinud Lauljate Liidu bürood enne nii vaikses Ratas-kaevus äraagi tunda. Lauljate Liit oli selleks ajaks suutnud vallutada peaaegu kõik teiste samas majas asuvate organisatsioonide ruumid. Teised organisatsioonid tõmbusid endid kord-korralt koomale, kuni neid lõpuks nähagi ei olnud. Terve maja kord sarnanes rohkem sõjaväe staabile või kihavale äriruumile, kus polnud rahu ei hommikul ega õhtul. Lauljad, mängijad või teised kodanikud, kes pidid büroos vajalikke asjatoimetusi ajama, pidid olema harukordselt kannatlikud, sest büroo ametnikkudele ligipääs sel ajal ei olnud sugugi kerge. Ja kui korraks saidki kellegilt käest kinni haarata, siis pidi kõnetamine sündima nii kiiresti, nagu oleks tarvis põlevast majast enne selle rusudeks varisemist välja jooksta.

Arusaadavalt pidid büroo tööjõud hommikust-õhtuni jalul olles enam püsivust näitama kui need, kes mõneks minutiks või ka tunniks mõne küsimuse lahendamiseks büroosse sisse astusid. Kuid kõik tööjõud peaaegu eranditult püsisid terve päeva töö juures, sageli ka nappidest öötundidest lisa võttes.

Tagakihutajaks oli teadmine, et veel mõni päev ja siis läheb lahti — laulupidu, hiiglakontsert, mille ettevalmistamiseks nii ohtralt on jõudu kulutatud.

Ning kui viimaks laupäeval, 30. juunil kell ½3 sõjaväe orkester Lauljate Liidu lippu rongikäiku viies rõõmsa marsi büroo akna all mürtsuma pani, siis hingasid kõik kergendatult, kuigi töö sugugi veel polnud lõppenud. R. S.

oo

Vabaõhuteatri etendused laulupeo ajal

Juba 1923 a. laulupeoga rikastus meie laulupidude ettekannete kompleks uue alaga. Muusikakunstile seltsis siin ka sõnakunst „Draamateatri“ vabaõhuetenduste näol. See oli tookord võimiste haripunktil seisva „Draamateatri“ poolt julge ja tänuväärt algatus. Siit sai alguse Eesti vabaõhuteater, sest selle järele on vabaõhuetendusi korraldatud igas linnas. Iga maakonna laulupeo muusikalise osaga on esinenud käsikäes ka teatrikunst vabaõhuetendustena. Ja võib julgesti uskuda, et see jääb jäädavaks nii.

Draamateatri tookordsed kunstilised saavutused ületasid ootused ning niisugune ilus algatus otse kohustas sedagi traditsiooni jätkama ka möödunud laulupeol. Draamateater aga oli vahepeal läinud hinguscle ning algatuse võttis oma kätte „Draamastuudio.“

Et vabaõhu etendusi võimalikult paremini läbi viia, selleks muidugi ei jatkunud selle noore teatri omadest jõududest. Vabaõhuteatril, liiategi niisugusel, kuhu võib oodata kümneid tuhandeid kuulajaid, on sootuks omad erinõuded, millele vastavaid näitlejaid meil pole palju. See paneb kõige pealt suured nõuded hääle alal ja ka mängus vabaõhuetendus nõuab suuremat allakriipsutamist laiajoonelisemat väljendust, kuna teatri peen mäng miimikaga ja „sõrmeotste detailidega“ ei pea siin paika. Näitlejatel tuleb siin ainult paariks õhtuks süveneda hoopis teise mõõdulisse mängusse.

Ja „Draamastuudio“ suutis koondada oma ettekannete peaosadesse meie

vastavamad paremad jõud. Seega ettekannete kunstilisse edusse võis loota julgusti.

Kuid aineliselt „Draamastuudio“ algatus oli seotud suure riisikoga, sest paha ilm oleks toonud „Draamastuudiole“ kaela 1.000.000-sendilise võla. Kuid see ei kohutanud. Nii laulupidu kui ka vabaõhuetendused usaldasid end hea saatusel hooleks ja mõlematele saatus oli helde, sest need kolm laulupeo päeva olid kui armust antud alata sadavast suvest.

Seekordsed vabaõhuetendused olid õnnelikumad juba selle poolest, et nüüd oli ka algupärane näidend vabaõhuetendusteks. See oli Arthur Adsoni „Toomapäev“, mis käsitab muistsete sakalaste mässupuhangut Viljandi ordulossi vastu. Seega siis juba 50 prots. eeskavast algupärane, kuigi laulu alal juba kogu eeskava oli eestikeelne. Muusikaliselt olime täiesti iseseisvad, teatriliselt aga alles pooliti.

Teiseks näidendiks valiti rahvusvahelisest kunstisalvest Sophoklese „Antigone“, mis kirjutatud kahe ja poole tuhande aasta eest kauges Hellases. Seekord valitsesid seal ajad, mis on nüüd uuesti tagasi tulemas, kuid mitte enam sinna, vaid meie juure Põhjamaa suveöö valge taeva alla. Eesti laulupeod meie ajal lähenevad sisult rohkem kui ükski teine nendele suurtele muinas-Kreeka rahvapildudele ja meie vabaõhuetendused on saavutanud vist suuremadki ulatused kui see oli. Kreekas Periklese kuldsetel valitsusaastatel, kõige kauni lopsakal õitseajal.

Maal on raske kuulda midagi ilusat, veel raskem ise pakkuda, raske õppida. Laulu alal tehti ära nii mõndagi, kuid maal pidudel ei harrastata mitte ükski laulu, vaid ka näitemängu. Ja oleks olnud maa huvisid silmaspidades täitsa lubamatu, kui nendele külaseltside agaramatele tegelastele poleks loodud võimalust näha ka ilusat kunstiväärtuslikku näitemängu — teatrikunsti mõistmiseks ja õppimiseks.

Kuid see sündis. Teatrisse poleks mahtunud tähelepanavamat osa kokkutulnud rahvast, näidendite jaoks oli tarvis samasugust avarat välja ja kõrget lava kui laulupeolgi. Ja laulupeo plats kasutatigi vabaõhu etendusteks.

Laupäeval tuli etendusele Sophoklese „Antigone“ P. Sepa lavastusel. „Toomapäev“, kui rahvuslik näidend jäi pühapäevaks, pidustuste haripäevaks.

Etenduse alguse lähenemine sünnitas linnas teise rahvavoolu Kadrioru poole. Ja rõõmustaval viisil oli „Antigone“ vaatamiseks kokku tulnud silm-mõõdukt peaaegu sama suur hulk kui oli õhtusel üldkontserdilgi. Ikka voolas rahvas laulupeo väljale kahvatust ööst ning etenduste algust kuulutavalt nelja trompeedimehe neljakordsed hüüded kajastid juba täidetuile istepinkidele.

Sophoklese tragöödiad on elamustihedad ning iga lause on tänuväärne ülesanne näitlejale. Nii ka Antigones Oidipose tütarde kaheksa juba juhtis rahva vapustava saatusliku tragöödia arenemise jälile ning tõmbasid kuulajaskorda kaasa elama. Näitlejate häälematerjal pidas ääretule väljale vastu ning selge diktsioon ei lasknud minna sõnadel kaduma. Etteaste etteaste järele laienes see inimlikkudele kalduvustele rajanev ja iseloomudest paratamata järelduv kurbmäng ning mõjuvalt haaras see elama kaasa suremata Sophoklese mehisele geeniusele, ta omaaegsele ilmapõlvistamisele. See on sümbolne kujutus inimsoo alandest seest seest vastoludest, Saatus painab „Antigone“ tegelasi nagu see

madu, mis heitnud enese ümber vana Laokoni ja ta kahe poja. Pime on inimene Saatuse ees. Ta ei tea õiget teed. Ja kui igaüks toimibki nagu käseb teda ta iseloom, ta sisetunne, siis sellest tihti kujuneb tagajärjeks see, mida ei oodatud mitte.

Kogu aeg mäng hoidis rahva pinevil. Harva teatriski elatakse nii ka kaasa näidendile kui siin. Näidendi tagailmas tõuseb osaliste nägemata must ähvardav pilt mis ennustab kurba lõppu. Ja kui siis Saatuse löögid üksteise järele langesid õnnetu Kreose pihta ja purustasid selle tahte. Herkulese, kui see siis murtuna hädaldab selle võimu all, kes inimesest kõrgem, siis tundus rahva seas tasast nuttu, tundus värinaid, tundus suure kreeklase vaimujõudu mõjumas veel poolteise tuhande aasta tagant.

*

„Toomapäeva“ etendus pühapäeva õhtul ühtlasi, ei suutnud tõmmata kokku nii palju rahvast kui „Antigone.“ Osalt sellest, et päeval põhja pöördunud tuul tõi kaasa külma ilma. Osa tagumisi pingirühmi oli tühi.

„Toomapäeva“ tegevus sünnib talvel. Ja ilm oli muutunud ka päris talviseks, nii et kuulaja võis kadestada näitlejaid laval, kes kandsid nahkkasukaid. Kuid sellest hoolimata kütkestas näidend, sest see käsitab ainet, mis meile õige lähedane. Siin meie ei näe enam muistse kreeka hinge võitlust saatusejõudude vastu, vaid meie omade esiisade meeletikkude võitlust teise rahva ja teise kili vastu, kelle all tuli kannatada nii moraalselt kui ka füüsiliselt. Ka meie ajaloo tagaseinal aimame raskete võitluste valurikkaid varje. Selle suure heitluste ja võitluste ajajärgu kannatuste ja valude üksikud episoodid ja üksikasjad on ununenud aegade rüppe, kuid neid oli, neid oli rohkemgi kui suudame kujutella, rohkem kui tänapäev võimalikuks peame. Meie rahval tuli neil tooretel aegadel kannatada just kõige tooremate ristisõdalaste poolt, kellel polnud midagi püha, kellel polnud ei vastutustunnet ega südametunnistust. Ainult patupäästmise kiri samasuguselt õelalt isandalt nagu olid nad ise.

Sellest ajajärgust on A. Adson mananud esile teravajoonelise pildi omas „Toomapäevas.“ Hulljulge võitlus, meeletikk võitlus võimu vastu, mille tugevust mässi algajad vaevalt suutsid aimata. See mis õnneliku kreeka näidendis sündis sümboliseks, oletatava Saatuse vastu, sündis õnnetul Maarjamaal juba reaalselt. Samuti on inimesele sammude määrajaks olukord, hädad, teguhimuline vaim, kuid kõrgem tahe, mida osalised ei näe, laseb keerdkäikude abil tagajärje kujuneda niisuguseks, mida sündmuste algatajad ei võinud soovida. Samuti igavene vastolu inimest vahel ja kannatus, kannatus...

Ettekanne lõppuolel saavutas sama kunstilise tiheduse, nagu seda nägime Antigonel. Kuid see langes osaks vaid nendele kuulajatele, kes olid juhuslikult või etteaimates tulnud välja kõvemates riietes. Lõpuni pidas etendusele vastu ainult väike osa publikust, teised olid pagenud kodudesse peitu pakase eest.

Autorile, kes etendusel viibis, langesid rahva poolt osaks suured auavaldused.

*

Möödunud laulupeo etenduste juure seltsis esmakordselt veel üks uudisala. See oli nimelt Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse poolt korraldatud omakultuuri päev.

Meil on püütud päästa rahvaloomingut nii sõnalist kui ka viisilist ja nendest sugemetest püütud leida allikaid moodsaks rahvuspäraseks loominguks. Siia- maani oli aga unustatud rahvatantsude ala ja rahvariided, mis igatahes ei tohiks minna kaduma, vaid väärivad eluõigust. Moodsa tsivilisatsiooni ühtlustav vaim ähvardab hävitada meie rahva elu viimaseidki omapäraseid jooni, tuues ase- mele vaid ühepäevalist moekaupa. Kui sellele ei leiduks vastukaalu, siis jääks peagi meie armsaks omapäraseks ainult meie keel, muu kõik oleks sama kui suurte rahvaste juures, suurtes linnades — ainult halval viletsal kujul. Rahva- elu omapärase avalduste elus hoidmiseks tegutsevad suuredrahvad juba ammu, kuigi neil see hädaoht väiksem kui väikerahvail. Näiteks vene rahvas suure- raassilise kandejõuga jääb oma eluolu poolest alati venelaseks, kuna meil mu- jalt puhuvad tuuled laastavad kergelt meie elu omapäraseid jooni.

Rahvakommete, rahvatantsude ja rahvariiete elustamise alal tegutseb meil Ü. E. N. Ü. Ja see on kannud vilja. Kui laulupeole kutsuti tegelasi rahvus- riides, siis oli juba Ü. E. N. Ü. teinud maal ammu tööd ja nii võisimegi rahva- riideid näha sel laulupeol rohkem kui eelmisel laulupeol. Ühel ajal aga neid võis leida ainult muuseumites. — Ü. E. N. Ü. on arendanud ka rahvatantsude asja. On valminud koguke rahvatantsude instruktoreid ja nende töö järele meil jällegi tuntakse neid, kuna nad olid kord täiesti kadumas.

Nende tööalade näitamiseks ja propageerimiseks peeti Staadionil omakul- tuuripäev, kus esitati rahvatantse ja laule. Seal esinesid ka küllasõitnud Rootsi rahvatantsijate trupp. Öhtu tõmbas kokku palju rahvast ja õnnestus sisuliselt.

J. Jaik.

Laulu- peo-platsi korraldamine.

Laulu- peo-platsi korraldamisega ja ilustamisega ning platsi kasutamise ka- vade kokkuseadmise- ga otsustas Lauljate Liidu juhatus juba lähemal ajal algust teha. Selleks moodustas Lauljate Liidu juhatus eritoimkonna, kuhu on palutud siseministeeriumi, haridusministeeriumi, teedeministeeriumi, kultuurnõukogu ja Tallinna Põllumeeste Seltsi esitajad ning kindral Tõrvand.

Lauljate Liidu esitajaks tähendatud toimkonda määras juhatus esimehe prof. A. Topman'i ja A. Tõnisson'i. Siseministeeriumi esitajaks on siseminister määranud Tallinna-Harju prefekt Rotenbork'i, haridusministeeriumi esita- jaks on teaduse ja kunsti peavalitsuse direktor G. Ney, teedeministeeriumi esi- tajaks on arhitekt E. Ederberg ja Tallinna Põllumeeste Seltsi esitajaks dr. J. Masing. Kultuurnõukogu oma esitajat ei ole veel nimetanud.

Ankeet laulupeost osavõtnud kooridele.

Lauljate Liidu juhatus korraldas laulupeost osavõtnud kooridele ankeedi, mis sisaldab igasugusi küsimusi laulupeo üldise- kunstilise- ja tehnilise korda- mineku kohta, peale selle veel rida teisi küsimusi kooride instrueerimise, tule- vase laulupeo j. t. soovide kohta. Vaatamata sellele, et ankeet-lehed alles hiljuti kooridele laiali saadeti, on hulk neist juba täidetuna tagasi saadetud. Paljudes leidub mõndagi huvitavat, millega tuleks arvestada tulevaste laulupidude kor- raldamisel. Loodetavasti saadavad kõik koorid hiljemalt sügiseks lehed tagasi. Siis võiks algada ka ankeedi läbitöötamine, kus mõndagi huvitavat selguks.

Tähelepanemiseks

muusikasõpradele!

... Laul ja muusika ülendavad meeleolu ka kõige raskematel silmapilkudel.

Igaüks õppigu seepärast laulma või mängima. Kellel aga pole aega või võimalust õppida, see muutsegu endale mänguriist, mis ei tarvita andi ega õppimist.

Viiul, gitarr, mandoliin, tulevikukannel, parmupill, löötpill, suupill, klaver, harmoonium jne. on muusikariistad, millel mängimine tarvitab õppimist ja iga kodaniku püüdmine olgu omandada ühe neist ja mängida.

Neile aga, kes ei oska mängida, kuid kes armastavad head muusikat või soovivad tantsida kodusel seltskonnas, olgu „His Master's Voice“ või „Odeon“ grammofon sama-nimeliste uute elektriga sissemängitud plaatidega lahutamata seltsiliseks.

Seltsid ja organisatsioonid asutagu kooskäimiseks pasunakoor, et noored ja vanad võiksid harjutada koosmängu ja astuda üles kohalikkudel pidudel.

Igaüks, kes soovib osta muusikariista, teadku, et kõige paremini ostetakse see **o.-ü. „Esto-Muusika“** eriärist, Tallinnas, Viru tän. 2. Selle äri hea nimi ja soliidus vastutab ostetud riista headuse eest.

Ka raadio-harrastajaile võime enam pakkuda kui ükski teine spetsiaaläri. Oleme raadio-näitusel omandanud oma aparaatide eest ainukese I auhinna. Tutvustame ja demonstreerime neid igale huvitatule ostukohustuseta.

Nõudke hinnakirju ja tutvuge meie äris meie muusikariistade ja -aparaatidega.

**O.-ü. „Esto-Muusika“
juhatuse Tallinnas.**

Vastutav toimetaja: **Juhan Aavik**. — Väljaandja: Eesti Lauljate Liit.
Toimetuse kolleegium: **J. Aavik, L. Neuman ja T. Vettik**.
Toimetuse ja talituse aadress: **Tallinn, Rataskaevu 22. Telefon 1-82.**
Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, Väike Pärnu mnt. 31.

Lauljate Liidu büroos on müügil

Ülesvõtteid üldlaulupeost:

rongikäigust, laulupeo-platsist, laulupeo
kontsertidest, laululavast, heliloojatest,
-- -- koorijuhtidest jne. -- --

Pildid on ilusaks mäles-
tuseks möödunud hiigla-
==== kontsertidest. ====

Lauljate Liidu büroo saadab pilte välja
ka postiteel, kui nende hind rahas
või postmarkides ette saadetakse.

Postiteel saatmise korral tuleb hinnale
juure lisada 5 senti saatekuludeks iga
10-ne või selle osa postkaardi kohta.

Postkaartide hinnaks on 15 senti,
koorijuhtidekoguülesvõte 25 senti.

Esimene Eesti Kinnituse Selts

Asut. 1866 a.

EEKS

Asut. 1866 a.

Juhatus Tallinn, Lai t. 1, telefon 7-85.

Oma maja Tallinnas, Lai tänav 1 ja Nunne tänav 4.

kinnitab: **hooneid, vallasvara ja kaupa** tule vastu, **vallasvara ja kaupa** murdvarguse vastu, **elu ja kapitali** määratud tähtajal ja surma korral väljamaksmisega, **kaasavara ja õperaha** lastele, **pensioni** lesele ja lastele ja **matuseraha, klaasi ja peegleid** purunemise vastu, **koduloomi haiguste, õnnetuste, taudide, [surma ja varguse** vastu.

TINGIMISED SOODSAD.

Osakonnad: Tartus, Suur Turg 3; Valgas, Vabaduse 6, Valga pangas; Petseris, Uspenia 7.

Esitajad ja agendid igal pool linnades, alevites ja maal.

Tasuta nõuandmine kõigis kinnituse asjus.

Nõudke kirjandust kinnituse kohta!

Hind 25 senti.